

Sveriges största bankers arbete mot penningtvätt

**GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN**

Finansiell ekonomi

Den eviga kampen mot penningtvätt

En studie av Sveriges största bankers arbete mot penningtvätt

Kandidatuppsats 15 hp

Filippa Öljemark

Emma Olsson

Handledare: Gabriela Schaad

Vårterminen 2022

Sammanfattning

Penningtvätt är en form av ekonomisk brottslighet med förödande konsekvenser för både samhället och det finansiella systemet. Under de senaste åren har flera av Sveriges största banker varit involverade i penningtvättskandaler som uppmärksammas i media. Trots den väl uppmärksammade problematiken bedöms omkring 130 miljarder svenska kronor tvättas i det finansiella systemet varje år. Utifrån denna bakgrundsinformation utformades studiens syfte: att kartlägga hur Sveriges största banker arbetar mot penningtvätt. Detta eftersom konsekvenserna av penningtvätt är störst inom banksektorn. Vidare frågeställningar som studien undersöker är vilka utmaningar storbankerna har i arbetet samt om bankerna har tillräckliga incitament för att bekämpa penningtvätt.

Uppsatsens datainsamling utgår ifrån en kvalitativ metod i form av intervjuer med högt uppsatta chefer på några av Sveriges största banker. Empirin kompletteras även med sekundärdata bestående av bankernas årsredovisningar och hemsidor. Studien presenterar slutsatsen att Sveriges största banker arbetar mot penningtvätt i enlighet med Finansinspektionens penningtvättsföreskrifter men att de trots detta upplever ett flertal utmaningar. Storbankerna upplever en problematik kring hanteringen av gränsöverskridande kunder, kontinuerlig implementering av uppdaterade processer samt Finanspolisens bristfälliga återkoppling efter inlämnad misstankerapport. Slutligen konstaterar även studien att bankerna har ett flertal incitament till att bekämpa penningtvätt men att dessa nödvändigtvis inte är helt i linje med myndigheternas.

Nyckelord: Sverige, Bank, Banksektorn, Penningtvätt, AML

Abstract

Money laundering is a form of financial crime with devastating consequences for both society and the financial system. In recent years several major Swedish banks have been involved in money laundering scandals published in the media. Despite this, it is estimated that around 130 billions SEK are laundered in the financial system each year. Based on this information a study with the purpose of mapping how Sweden's largest banks combat money laundering was created. This due to the fact that the consequences of money laundering are considered greatest within the banking sector. Further research questions involve bank's challenges and whether banks have sufficient incentives to combat money laundering.

The data collection throughout this report is based on a qualitative method through interviews with senior executives at some of Sweden's largest banks. As a complement the empirics also include the banks annual reports and web pages. The study concludes that Sweden's largest banks work against money laundering in accordance with the provisions of the Swedish Financial Supervisory Authority, however still experience numerous challenges. The study presents that the major banks experience problems with transboundary customers, continuous implementation of processes and the Financial Intelligence Unit's inadequate feedback on the banks' suspicious activity reports. Finally, the study states that the banks have a number of incentives to combat money laundering, however these are not always in line with the authorities'.

Keywords: Sweden, Bank, Bank Sector, Anti Money Laundering, AML

Förord

Först och främst vill vi tacka vår handledare Gabriela Schaad för fantastisk vägledning och stöd genom resan från första utkast till färdig uppsats. Dessutom vill vi tacka de respondenter som ställde upp på en intervju trots pressade tidsscheman. Slutligen vill vi tacka vår opponentgrupp för värdefull feedback och inspiration under uppsatsens gång.

Göteborg, 2 juni 2022

Emma Olsson & Filippa Öljemark

Förkortningslista

AML = Anti Money Laundering

CFT = Counter Financing of Terrorism

FATF = Financial Action Task Force

FCP = Financial Crime Prevention

KYC = Know Your Customer

SAMLIT = Swedish Anti-Money Laundering Intelligence Taskforce

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrundsbeskrivning	1
1.1.1 Internationella samarbeten	3
1.1.2 Svenska samarbeten	4
1.1.3 Sveriges nuvarande arbete mot penningtvätt	5
1.2 Problembeskrivning	5
1.3 Syfte	7
1.4 Frågeställningar	7
1.5 Avgränsningar	7
1.6 Bidrag	7
2. Studiens ramverk	8
2.1 Sveriges reglering av penningtvätt	8
2.1.1 Svensk lagstiftning	8
2.1.2 Finansinspektionens penningtvättsföreskrifter	8
2.2 Applicerbara teorier	10
2.2.1 Asymmetrisk information	10
2.2.2 Agentteori	10
2.2.3 Crying Wolf	11
2.2.4 Market for Lemons	11
2.3 Tidigare publicerade studier	12
3. Metod	15
3.1 Litteraturstudie	15
3.2 Val av forskningsmetod	16
3.3 Val av forskningsansats	16
3.4 Datainsamling	17
3.4.1 Studiens upplägg	17
3.4.2 Urval	17
3.4.3 Intervjustudie	19
3.4.4 Analys av sekundärdata	19
3.5 Etiska aspekter	20

3.6 Bearbetning och analys av data	20
3.7 Validitet och reliabilitet	21
4. Resultat och analys	22
4.1 Tematisk analys	22
4.1.1 Riskbedömning	22
4.1.2 Rutiner	23
4.1.3 Utbildning	23
4.1.4 Kundkännedom	24
4.1.5 Riskklassificering	25
4.1.6 Övervakning	26
4.1.7 Rapport till Finanspolisen	27
4.1.8 Samarbeten	28
4.1.9 Incitament	29
4.1.10 Utmaningar	30
4.2 Teoretisk analys	32
4.2.1 Asymmetrisk information	32
4.2.2 Agentteori	33
4.2.3 Crying Wolf	33
4.2.4 Market for Lemons	34
5. Diskussion och slutsats	36
5.1 Diskussion	36
5.2 Slutsats	41
5.3 Förslag på framtida forskning	42
Referenslista	44
Bilaga 1	49
Bilaga 2	50

1. Inledning

Följande kapitel kommer att introducera ämnet penningtvätt. Kapitlet inkluderar förutom definition även de bankskandaler som presenterats i media de senaste åren, internationella- och nationella samarbeten samt problematiken som penningtvätt medför i dagens samhälle.

1.1 Bakgrundsbeskrivning

Penningtvätt är en form av ekonomisk brottslighet där kriminella genom olika processer tvättar svarta pengar från olagliga verksamheter för att använda dessa i det finansiella systemet och samhället. Det huvudsakliga syftet med penningtvätt är att dölja de spår som berättar vart pengarna ursprungligen kommer ifrån. Detta görs ofta i flera led där tillgången byter både ägare och form. (Polisen, 2019)

Risken för penningtvätt anses vara störst inom olika finansiella institut (Polismyndigheten, 2021). Enligt Finanspolisen (2021) bedöms de sektorer med högst risk för penningtvätt vara spelbolag, finansiella institut, varuhandlare och företagsmäklare. Att banker inte benämns som en av dessa är på grund av den hårt reglerade lagstiftningen som kräver ett omfattande penningtvättsarbete för banker (ibid). Den hårda regleringen menar Finanspolisen (2021) grundas i att svarta pengar som ska tvättas förr eller senare passerar banksystemet. Vidare påpekar Polismyndigheten (2021) att penningtvätt inom banksektorn riskerar att resultera i höga konsekvenser för samhället och att det därför krävs ytterligare åtgärder för att vidare minska risken för penningtvätt inom banksektorn.

Trots den hårt reglerade lagstiftningen för banker har ett flertal fall av penningtvättskandaler uppmärksammats i media under de senaste åren. I maj 2015 mottog både Handelsbanken och Nordea sanktioner från Finansinspektionen. Handelsbanken erhöll en anmärkning samt en straffavgift på 35 miljoner kronor, där undersökningen påvisade att banken brustit i sin regelefterlevnad och inte tillämpat ett riskbaserat förhållningssätt (Finansinspektionen, 2015a). Vidare fastställdes att Nordea hade ett bristfälligt arbete mot penningtvätt och finansiering av terrorism i alla de verksamhetsområdena som undersöktes (Finansinspektionen, 2015b). Nordea ska däremot ha vidtagit åtgärder för att förbättra verksamhetens interna styrning och kontroll efter kritiken och således blev resultatet att Nordea fick en varning samt en straffavgift på 50 miljoner kronor (ibid).

I mars 2020 meddelade Finansinspektionen att Swedbank erhållit en varning samt en sanktionsavgift på fyra miljarder kronor (Finansinspektionen, 2020c). Detta till följd av stora svagheter i det baltiska dotterbolagets kontroll och styrning för att motverka penningtvätt (ibid). Finansinspektionen (2020c) konstaterade att Swedbank haft bristfälliga rutiner och processer samt en bristfällig riskmedvetenhet i sitt arbete mot penningtvätt. Banken hade upptäckt en del av dessa brister på egen hand men inte vidtagit passande åtgärder, samtidigt som de undanhållit information om den interna problematiken från Finansinspektionen (ibid). Samma år publicerades ytterligare ett pressmeddelande med information om att SEBs ofullständiga arbete mot penningtvätt resulterade i en sanktionsavgift på en miljard kronor (Finansinspektionen, 2020b). Sanktionsavgiften avsåg bristande riskbedömning av penningtvätt inom den baltiska verksamheten (ibid). Vidare presenterade Finansinspektionen i oktober 2021 att Danske Bank i Sverige haft en bristande riskbedömning av dess produkter och tjänster. Således erhöll banken ett föreläggande om rättelse¹ för sin bristande riskbedömning (Finansinspektionen, 2021).

Markus Forsman (2020), kansliråd på Finansdepartementets bankenhet och ledare för Sveriges delegation till *Financial Action Task Force* (FATF), beskriver i sin rapport *30 år av penningtvättsbekämpning i Sverige och internationellt* att penningtvätt är ett fenomen som inte bara sker i ett land utan är gränsöverskridande. Forsman (2020) berättar att företag som omfattas av den svenska penningtvättslagen har i stort två skyldigheter: känna till sina risker och sina kunder. I och med dessa skyldigheter anses bankerna ha nog med kunskap för att kunna identifiera en kund med ett misstänkt finansiellt beteende (ibid). Uppkommer en sådan identifiering ska en vidare utredning av kunden genomföras och om denna slutar i skälig grund att misstänka penningtvätt ska en rapport omedelbart lämnas till Finanspolisen (ibid). Forsman (2020) understryker att banken inte behöver vara helt övertygad om att penningtvätt föreligger.

Genom åren och med grund i den ökade uppmärksamheten kring penningtvätt och dess relevans för samhället har ett flertal olika samarbeten formats för att gemensamt bekämpa penningtvätt, både på internationell och nationell nivå. De samarbeten som anses vara relevanta för studien presenteras nedan.

¹ Ett föreläggande om rättelse är en sanktion från Finansinspektionen som ställer krav på organisationen att inom en viss tidsperiod korrigerar de brister Finansinspektionen identifierar.

1.1.1 Internationella samarbeten

Financial Action Task Force (FATF) är ett internationellt organ med 39 medlemsländer som skapat internationella standarder för att förebygga och bekämpa penningtvätt samt finansiering av terrorism och spridning av massförstörelsevapen. I och med medlemskapet är Sverige och således svenska banker skyldiga att implementera FATF:s standarder. För att säkerställa att Sverige och resten av medlemsländerna följer standarderna granskas och bedöms alla medlemsländer regelbundet av FATF. (Finansinspektionen, 2020a)

FATF (2022) har publicerat 40 rekommendationer som varje medlemsland ska implementera. Rekommendationerna som FATF publicerat betraktas som internationell standard för penningtvätt, även kallat *Anti Money Laundering* (AML) och bekämpning av finansiering av terrorism, internationellt benämnt *Counter Financing of Terrorism* (CFT). Dessa rekommendationer kan delas in i åtta övergripande kategorier enligt nedan (FATF, 2022).

Tabell 1: Gruppering av FATF:s rekommendationer

Övergripande innehåll	Rekommendation
AML/CFT Policy och samordning	1-2
Penningtvätt och konfiskering av brottsvinster	3-4
Finansiering av terrorism och finansiering av spridning av massförstörelsevapen	5-8
Förebyggande åtgärder	9-25
Befogenheter och ansvar för myndigheter och andra institutionella åtgärder	26-35
Internationellt samarbete	36-40

Källa: FATF (2022)

I och med implementeringen av dessa rekommendationer menar FATF (2022) på att varje medlemsland har de väsentliga verktyg som behövs för att kunna identifiera risker, utforma inhemska policys och förebyggande åtgärder för den finansiella sektorn. Vidare syften med rekommendationerna är att de ger varje medlemsland förmågan att fastställa ansvar och befogenheter för olika institutioner samt möjliggör internationellt samarbete (FATF, 2022).

Bedömningen i huruvida rekommendationerna efterföljs görs genom att placera länder i en av två olika kategorier: *Enhanced follow-up* är ett mer krävande åtgärds paket medan *Regular follow-up* är ett bättre betyg och innebär mindre kontinuerligt rapportering. (FATF, 2021)

För att ytterligare belysa hur centralt arbetet mot penningtvätt är bör det nämnas att bekämpning av penningtvätt även är en del av FN:s agenda 2030. Arbetet mot penningtvätt inkluderas som ett delmål i FN:s sextonde globala mål: *Fredliga och inkluderande samhällen* (Globala målen, 2021). FN:s mål med implementeringen av bekämpning av penningtvätt som en del av agenda 2030 är att "*avsevärt minska de olagliga finansiella flödena och vapenflödena, öka möjligheterna att återvinna och återfå stulna tillgångar samt bekämpa alla former av organiserad brottslighet*" (Globala målen, 2021).

Ett annat viktigt internationellt samarbete är Europeiska Unionens (EU) penningtvättsdirektiv. Syftet med direktivet är att förhindra att det finansiella systemet utnyttjas i samband med penningtvätt och finansiering av terrorism, där man genom ett medlemskap förpliktas sig att implementera direktivet i sin egen lagstiftning (European Commission, u.å.). I juli 2021 publicerade EU det senaste lagstiftningspaketet mot penningtvätt och finansiering av terrorism som bland annat innefattar förslag om en ny europeisk penningtvättsmyndighet (European Commission, 2021).

Till följd av de senaste årens penningtvättskandaler inom de nordiska bankernas verksamheter i Baltikum skapades *Nordic Baltic AML Forum 2019*. Samarbetet inkluderar samtliga länder i Norden och Baltikum. Medlemsländerna diskuterar regelbundet tillsyn, riskbedömningar och åtgärder i syfte att bidra till ett mer effektivt arbete mot penningtvätt. Genom att dela information och erfarenheter förser samarbetet Finansinspektionen och övriga länders tillsynsmyndigheter med en överblick av bankernas regelbundenhet. (Finansinspektionen, 2019)

1.1.2 Svenska samarbeten

I Sverige grundades *Swedish Anti-Money Laundering Intelligence Taskforce* (SAMLIT) under år 2020, ett samarbete mellan Polismyndigheten och Sveriges fem största banker; Danske Bank, Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank (Finanspolisen, 2022).

Samarbetet innebär en rättslig skyldighet att lämna uppgifter om Polismyndigheten begär det i syfte att effektivisera arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism (ibid). I

Finanspolisens två senast publicerade årsrapporter uttrycks arbetet som effektivt och således även fortskridande (Finanspolisen, 2021; 2022).

På eget initiativ grundades företaget Invidem av Nordens sex största banker under 2019. Dessa är Handelsbanken, Danske Bank, SEB, Nordea, Swedbank och DNB. Invidem innebär att bankerna delar *Know Your Customer* (KYC) information mellan varandra i syfte att minska förekomsten av finansiell brottslighet samt att öka samarbetet inom den finansiella sektorn. (Invidem, u.å)

1.1.3 Sveriges nuvarande arbete mot penningtvätt

Den senast publicerade rapporten från FATF gällande Sverige är från September 2020.

Sverige mottog sin första *Enhanced Follow-up* 2018 och när åtgärderna enligt denna vidtogs blev Sverige snabbt därefter flyttad till kategorin *Regular follow-up* (FATF, 2020). I rapporten publicerad av FATF (2020) framgår det att Sverige i stort arbetar bra då de 40 rekommendationerna klassificerats med höga betyg.

I Finanspolisens senast publicerade årsrapport (2022) presenteras antal inkomna misstankerapporter per bransch, där bank- och finansieringsrörelsen är i topp. Antalet inrapporterade fall av misstänkt penningtvätt har fortsatt att öka med åren. Under år 2021 uppgick antalet misstankerapporter till 37 528 st (Finanspolisen, 2022). Detta är en ökning på drygt 50 % sedan 2020 och en ökning med 270 % sedan 2015 (Finanspolisen, 2021; 2022).

1.2 Problembeskrivning

Trots att Sverige på pappret har ett relativt etablerat system mot penningtvätt bedöms 130 miljarder svenska kronor tvättas i det finansiella systemet varje år (Polismyndigheten, 2019). Penningtvätt är skadligt för samhället och det finansiella systemet på ett flertal olika sätt. På lång sikt kan penningtvätt hota ekonomin och den allmänna säkerheten (Regeringen, 2021). Dessutom skadas förtroendet för det finansiella systemet drastiskt om banker och andra institutioner associeras med svarta pengar som tvättats för att finansiera illegal verksamhet (ibid). Forsman (2020) förklarar att penningtvätt även orsakar bortfall från statskassan genom att de svarta pengarna inte beskattas. Att ekonomisk brottslighet kan fortsätta och kriminella kan bedriva sina verksamheter med goda resultat innebär även att det finansiella systemets integritet hotas (ibid). Detta genom att försvaga de mekanismer som etablerats för att skydda

systemet och dess deltagare (ibid). Det är det skadade förtroendet och konsekvenser av penningtvättsskandaler som Forsman (2020) menar på riskerar att underminera hela det finansiella systemet, som i sin tur är en essentiell faktor för en hållbar värld.

Vidare förklarar Forsman (2020) att trots att FATF:s 40 rekommendationer är tydliga i teorin så har medlemsländerna svårt att följa dessa. Forsman (2020) belyser FATF:s bedömning av Sverige 2018 och konstaterar att Sverige får den bästa av möjliga uppföljningsprocesser, *Regular follow-up*. Författaren menar på att mindre än hälften av alla FATF:s medlemsländer lyckats klassificera sig i denna kategori. Således dras Forsman (2020) slutsatsen att det svenska systemet är mer effektivt än de flesta andra länder i att bekämpa penningtvätt.

Penningtvätt är ett centralt, nutida samhällsproblem som uppmärksammas mycket i såväl media som i lagstiftning och via nya samarbeten. Samtidigt tvättas fortsatt stora mängder svarta pengar varje år. När dessa svarta pengar ska tvättas vita kommer de förr eller senare integreras i banksystemet och sannolikt passerar de då även storbankerna. Denna uppsats avser därmed att undersöka hur Sveriges största banker (Danske Bank, Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank) arbetar mot penningtvätt. Utifrån den litteraturstudie som genomfördes konstaterades att det finns en lucka i nuvarande forskning då ingen liknande svensk studie genomförts. I Sverige är materialet kring penningtvätt främst publicerat av myndigheter. Uppsatsen vill kunna bidra till att fylla denna lucka genom att koppla samman Finansinspektionens perspektiv med bankernas för att skildra ett perspektiv, med bankernas arbete i fokus, som tidigare inte publicerats.

1.3 Syfte

Syftet med studien är att kartlägga hur Sveriges största banker arbetar med att förebygga penningtvätt, vilka utmaningar som finns samt att undersöka vilka incitament dessa banker har för att bekämpa penningtvätt.

1.4 Frågeställningar

Uppsatsen kommer att behandla följande frågeställningar:

- Hur arbetar Sveriges största banker mot penningtvätt?
- Vilka incitament har Sveriges största banker för att bekämpa penningtvätt?
- Vad finns det för utmaningar för Sveriges största banker i arbetet mot penningtvätt?

1.5 Avgränsningar

Då studien utförs under en begränsad tidsperiod kommer endast de största kommersiella bankerna i Sverige att behandlas. Dessa är SEB, Nordea, Danske Bank, Swedbank och Handelsbanken (Polisen, 2021).

1.6 Bidrag

Uppsatsen förväntas bidra med en ökad förståelse för hur Sveriges största banker arbetar mot penningtvätt. Genom att kartlägga deras arbete och incitament kan rapporten presentera en helhetsbild av bankernas fokusområden samt vilka utmaningar som de står inför i arbetet mot penningtvätt. Vi vill belysa ett samhällsviktigt ämne med stora negativa konsekvenser för såväl banker som individer och samhället i stort.

2. Studiens ramverk

Detta avsnitt kommer att behandla den svenska regleringen av penningtvätt, applicerbara teorier och tidigare publicerade studier för forskningsområdet. Kapitlet förväntas ge läsaren en djupare förståelse kring den teoretiska grund som studien baseras på.

2.1 Sveriges reglering av penningtvätt

2.1.1 Svensk lagstiftning

Lagstiftningen mot penningtvätt i Sverige baseras främst på två lagar (Finansinspektionen, 2022b). Den första lagen, *lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism* har som syfte att *“förhindra att finansiell verksamhet och annan näringsverksamhet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism”* (1. kap 1 § Lag (2017:630)). Lagen omfattar även en rapporteringsskyldighet till Finanspolisen vid misstanke om penningtvätt inom sin verksamhet (Finansinspektionen, 2022b). Den andra lagen, *lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott*, omfattar de *“straffrättsliga bestämmelser om penningtvätt”* (1 § Lag (2014:307)). Tillsynen av dessa regelverk görs av Finansinspektionen (Finansinspektionen, 2022b).

Sveriges lagstiftning mot penningtvätt har idag ett riskbaserat förhållningssätt (Finansinspektionen, 2013). Detta innebär att de organisationer som omfattas av regelverket behöver riskbedöma sin verksamhet och införa processer, rutiner och åtgärder utifrån denna riskbedömning (ibid).

2.1.2 Finansinspektionens penningtvättsföreskrifter

Finansinspektionens (2022b) penningtvättsföreskrifter är ett komplement till Sveriges lagstiftning som informerar om vad företag i finanssektorn måste göra för att anses följa det svenska regelverket. Följande redogörelse kommer endast behandla bankers skyldigheter gällande föreskrifterna. Föreskrifterna är uppdelade i sju olika processer som alla hänger ihop (Finansinspektionen, 2022b).

Figur 1: Finansinspektionens penningtvättsföreskrifter

Källa: Finansinspektionen (2022b)

Riskbedömning syftar till att bankerna måste bedöma verksamhetens risk för att bli utnyttjad för penningtvätt och även storleken på denna (Finansinspektionen, 2022d). Detta bör enligt Finansinspektionen (2022d) göras genom att analysera typ av produkt och/eller tjänst verksamheten utbjuder och till vilka kunder samt de geografiska riskfaktorerna. Klassas en bank som stor, sett till anställda, omsättning och verksamhetsställen, skall riskbedömningen enligt Finansinspektionen (2022d) vara omfattande.

Att en bank ämnas ha *Rutiner* syftar Finansinspektionen (2022f) till att de skall ha tydliga dokumenterade rutiner och riktlinjer för att förhindra identifierade risker som verksamheten ställs inför. Vidare delas rutiner och riktlinjer in i tre kategorier: situationsanpassad vägledning, bakgrundskontroll samt utbildning av företagets personal, och slutligen funktioner för regelefterlevnad samt intern kontroll (Finansinspektionen, 2022f).

Utbildning syftar till att bankernas anställda ska ha tillfredsställande kunskaper för att kunna följa ovan nämnda rutinerna. Utbildningen ska ske kontinuerligt och anpassas utefter personen i frågas arbetsuppgifter och ansvar. (Finansinspektionen, 2022g)

God *Kundkännedom* har en bank om de har tillräcklig kunskap om respektive kund och deras transaktioner enligt Finansinspektionen (2022a). Uppfylls inte denna goda kundkännedom, alternativt om kundkännedomen resulterar i misstanke om penningtvätt, får banken inte utföra transaktioner i kundens räkning (Finansinspektionen, 2022a).

Riskklassificering går enligt Finansinspektionen (2022e) hand i hand med kundkännedom då rutinerna för kundkännedom ska anpassas utefter bedömningen av riskklassificeringen. Denna bedömning ska konstrueras med grund i företagets egna riskbedömning såväl som kundens (Finansinspektionen, 2022e). Finansinspektionen förklarar att den allmänna riskklassificeringen ska behandla bankens geografiska område, produkter och tjänster, kunder samt distributionskanaler.

Övervakning är en central del i bankers arbete mot penningtvätt då processen möjliggör upptäckandet av misstänkta transaktioner. Med övervakning avses kontinuerlig uppföljning av kundkännedom samt kundens transaktioner. (Finansinspektionen, 2022h)

Vid minsta aning om misstänkt transaktion ska denna granskas och en *Rapport till Finanspolisen (FIPO)* ska omedelbart upprättas. Således behöver inte transaktionen vara bevisad penningtvätt utan misstanke är tillräcklig grund för rapport. (Finansinspektionen, 2022c)

2.2 Applicerbara teorier

2.2.1 Asymmetrisk information

Karl-Gustaf Löfgren, Torsten Persson och Jörgen Weibull beskriver i sin artikel *Marknader med asymmetrisk information* (2001) att asymmetrisk information är ett centralt ekonomiskt begrepp som syftar till att olika parter på en marknad har tillgång till varierande mängder information. I artikeln förklarar författarna att teorin är applicerbar på en mängd relationer och ger exemplet att en låntagare har mer information om sin återbetalningsförmåga än långivaren. George Åkerlöf (2002) menar på att en del marknader upplever en relativt oproblematisks lösning på problemet med asymmetrisk information då upprepad försäljning och rykte kommer avslöja den dolda informationen. Samtidigt beskriver Åkerlöf (2002) att kredit-, försäkrings- och arbetsmarknaden upplever en stor problematik i att minska asymmetrisk information.

2.2.2 Agentteori

I artikeln *Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure* (1976) förklarar författarna Michael C. Jensen och William H. Meckling att agentteori beskriver en relation där en principal anlitar en agent för att genomföra en tjänst i dennes

räkning. Jensen och Meckling (1976) förklarar att i utförandet ingår frihet för beslutsfattande och, med utgångspunkt i att såväl principalen som agenten är nyttomaximerare, så finns det en stor risk att agenten inte agerar i principalens intresse. Författarna menar på att detta problemet kan bäst lösas genom att sammankoppla incitamenten för de båda parterna men att säkerhetsställandet att agenten agerar i principalens intresse ofta är kostsamt (Jensen och Meckling, 1976). Exempelvis innefattar säkerställandet ofta övervakningskostnader för principalen och kontraktskostnader för agenten (ibid). Dessutom ska det påpekas att trots att incitamenten förenas kan skillnader i det faktiska respektive önskade utförandet av agenten och principalens skilja sig åt (ibid).

Mohammed Ahmad Naheem har publicerat artikeln *The Agency Dilemma in Anti-Money Laundering Regulation* (2020) där han uttrycker behovet av att utforma AML regleringen på ett sådant sätt att den ger incitament för bankerna att fortsätta sitt arbete med att bekämpa penningtvätt. Författaren pekar på att nutidens reglering för banksektorn fokuserar allt för mycket på kontroll, där fokus istället bör ligga på samarbete. Naheem (2020) menar på att agentteori problematiken är direkt applicerbar på AML regleringen då bankerna i dagsläget främst agerar i statens- och samhällets intresse istället för sitt eget. Detta är problematiskt förklarar Naheem (2020) som menar på att bankerna behöver hitta ett eget intresse i sitt arbete mot penningtvätt.

2.2.3 Crying Wolf

“Cry wolf” är ett engelskt begrepp som syftar till att be om hjälp trots att man egentligen inte behöver det, vilket resulterar i att man inte blir trodd när man faktiskt behöver hjälpen (Cambridge Dictionary, u.å). Från detta uttryck har troligen “Crying Wolf teorin” uppkommit. Elod Takats (2007) förklarar teorin Crying Wolf som överdriven rapportering utförd av banker och hur detta i sin tur kan orsaka att informationsvärdet i rapporterna blir drastiskt försämrat. Att denna överdrivna rapporteringen, eller Crying Wolf, förekommer menar Takats (2007) beror på myndigheters ökade fokus på AML. Detta fokus har resulterat i högre krav på banker som riskerar böter vid fall om penningtvätt som ej rapporterats (Takats, 2007).

2.2.4 Market for Lemons

George Åkerlöf (1970) presenterade Market for Lemons teorin i sin artikel *The Market for “Lemons”: Quality Uncertainty and the Market Mechanism*. Åkerlöf (1970) förklarar att det finns en informationsasymmetri på marknader mellan köpare och säljare då säljaren besitter

mer information om varan än potentiella köpare. För att förtydliga teorin för läsaren presenterar Åkerlöf (1970) bilmärknaden som ett praktexempel på teorin. Han berättar att en begagnad bil kan vara en bra bil eller en så kallad "lemon", och att endast säljaren ursprungligen vet vilken av de två kategorierna som bilen placeras i då informationen blir tillgänglig för köparen först efter en tid av ägande. Åkerlöf (1970) påpekar att köparen aldrig på förhand kan veta vilken bil som är en "lemon" men att om köparen hade haft denna information hade köpet aldrig genomförts. Åkerlöf (1970) berättar att statligt ingripande kan minska problematiken med "lemons" och bidra till mer fördelaktiga förhållanden för samtliga parter på marknaden.

2.3 Tidigare publicerade studier

Accountability in Anti-Money Laundering - Findings from the Banking Sector in Finland

I artikeln *Accountability in Anti-Money Laundering - Findings from the Banking Sector in Finland* har Juuli Juntunen och Henri Teittinen (2022) intervjuat personal på en bank i syfte att undersöka hur banker och deras anställda arbetar med förebyggandet av penningtvätt och ansvarsskyldighet i Finland. Intervjuerna visade att samtliga deltagare delade en gemensam bild av AML där KYC uppmärksammades som den viktigaste faktorn i det förebyggande arbetet mot penningtvätt. Juntunen och Teittinen (2022) menar även att KYC är det främsta sättet att urskilja förändringar i kunders beteende och är därför också en utav de mest avgörande skyldigheterna som lagstiftningen innefattar inom AML.

Utifrån intervjuerna fastslog Juntunen och Teittinen (2022) att den största utmaningen i arbetet vara upptäckten av pågående penningtvätt där de framgick att kvantiteten och kvalitén av den utbildning som personalen fått inom penningtvätt varit bristande. Personalen på banken ansåg att det krävdes mer kontinuerlig utbildning för att kunna upptäcka fler fall av penningtvätt samt möta de krav som ställs av både lagstiftning och chefer. Juntunen och Teittinen (2022) beskriver även den teknologiska aspekten där utvecklingen av teknik och nya betalningstjänster öppnat upp för alternativa sätt att tvätta pengar. Utvecklingen har även bidragit till förenklade möjligheter att övervaka kassaflöden och transaktioner. Sammantaget har det riskbaserade arbetssättet och kundriskklassificering delvis inneburit tydligare rutiner i det dagliga arbetet med AML (Juntunen och Teittinen, 2022).

I rapportens slutsats betonar Juntunen och Teittinen (2022) vikten av att banker kontinuerligt utvecklar sina operativa modeller och arbetssätt samt bankpersonalens ansvarsskyldighet för att nå upp till både lagstiftning och den ständigt förändrade världen.

Anti-hvitvasking i norske sparbanker

Elisabeth Marie Antonsen Nordvik och Knut Andreas Reitan (2020) har i sin masteruppsats *Anti-hvitvasking i norske sparbanker* fokuserat på hur "first-line" anställda på norska sparbanker ser på sin roll i det dagliga arbetet mot att identifiera och förhindra penningtvätt. Uppsatsen baseras på en digital enkätundersökning som resulterat i 278 inhämtade giltiga svar från norska kundrådgivare.

Undersökningen påvisade att "first-line" anställda på norska sparbanker överlag hade en positiv inställning till sin egen roll i arbetet mot att förebygga och avslöja pågående penningtvätt (Antonsen-Nordvik och Reitan, 2020). En annan betydande aspekt för anställdas attityd till sin egen roll menar Antonsen-Nordvik och Reitan (2020) vara bankens storlek. Undersökningen indikerade att anställda på större banker upplevde att de bidrog mindre till AML arbetet och hade därmed en mer negativ syn på sin egen roll. Antonsen-Nordvik och Reitan (2020) menar att detta resultat kan antyda på att anställda på större banker förlitar sig i större grad på att AML arbetet sköts av system och andra avdelningar, medan anställda på mindre banker tar på sig mer ansvar och värderar sitt eget arbete som mer betydelsefullt.

Avslutningsvis drar Antonsen-Nordvik och Reitan (2020) slutsatsen att de anställda som har en positiv syn på effekten av AML-arbetet värderar sin egen roll högre än de som saknar tilltro på arbetet mot penningtvätt. Författarna menar även att trots den generellt positiva inställningen till de anställdas egen roll så finns det ytterligare förbättringsåtgärder, där tilltron på att system upptäcker misstänkta transaktioner kan kritiseras.

Anti-Money Laundering - Förhindra eller undvika?

I magisteruppsatsen *Anti Money Laundering - Förhindra eller undvika?* har Robin Castor och André Rosenqvist (2021) undersökt svenska AML-chefers attityder kring penningtvättsregelverken. Uppsatsen behandlar banker i olika storlekar. Castor och Rosenqvist (2021) drar slutsatsen att AML området i sig är svårt att få en överblick i då det innehåller mycket känslig och ibland sekretessbelagd information. Uppsatsen visar vidare på att AML-cheferna uppfattar sitt arbete som viktigt och att det fyller en essentiell roll i

samhället. Castor och Rosenqvist (2021) presenterar vidare att alla respondenter i undersökningen nämner att de höga krav som idag finns på banker resulterar i en mängd svårigheter, såsom svårigheten att anskaffa nödvändiga resurser. Författarna kom fram till att endast AML-chefen för en större bank ansåg kraven på bankerna som rimliga. Vidare diskuterar rapporten det riskbaserade förhållningssättet och presenterar slutsatsen att AML-cheferna generellt ser på detta förhållningssätt som något fördelaktigt då det möjliggör stor flexibilitet både i organisationen och i hur de kan fördela resurser och kapital (Castor och Rosenqvist, 2021). Författarna belyser att bankerna lade stor kraft vid att arbeta korrekt och inte begå några misstag. Detta då misstag kan leda till negativa effekter för banken såsom ett försämrat rykte och sanktioner från myndigheterna. Castor och Rosenqvist (2021) menar i sin tur att detta kan leda till att bankerna rapporterar oskäligen många misstänkerapporter. Fenomenet blir allt kraftigare då det inte finns någon avgift för att göra en rapportering men innebär stora kostnader om ett fall missades att rapporteras (ibid). Studien pekar även på att återkopplingen från Finanspolisen är otillräcklig, vilket bidrar till att bankerna får svårt att bedöma respektive rapporters utfall och i sin tur göra en faktisk bedömning av bankens arbete mot penningtvätt (Castor och Rosenqvist, 2021).

Castor och Rosenqvist (2021) drar slutsatsen att det svenska regelverket möjliggör ett behjälpligt verktyg för att säga upp kunder som inte följer bankens policy. Författarna problematiserar dock detta i att banksekretessen omöjliggör för banker att dela med sig av kundinformation eller varna om misstanke för misstänksam transaktion. Detta orsakar i sin tur att den före detta kunden endast går vidare till nästa bank som inte har någon aning om kundens motiv. Denna informationsasymmetri presenteras även ur ett annat perspektiv där studien visar att det finns en ineffektivitet i hur en kund som har bankkonton hos flera banker måste svara på samma frågor flera gånger vilket bidrar till en alltför störande och ineffektiv process för såväl kund som bank (Castor och Rosenqvist, 2021).

3. Metod

I detta kapitel presenteras studiens tillvägagångssätt samt metod för datainsamling. Studien utgår från en kvalitativ forskningsmetod med abduktiv ansats med empirisk grund i en kombination av semistrukturerade intervjuer och sekundärdata.

3.1 Litteraturstudie

Enligt Runa Patel och Bo Davidson (2011) bidrar litteraturstudien till att urskilja väsentlighet samt kunna göra löpande avgränsningar i studien. Studiens litteraturstudie gjordes i två stadier. Först utfördes en litteraturstudie i syfte att få en överblick av forskningsfältet och undersöka vad studien skulle behandla. Steg två av litteraturstudien genomfördes med hjälp av vetenskapliga artiklar i syfte att få en utökad förståelse för problematiken kring penningtvätt och dess effekter på samhället. Genom att analysera vetenskapliga artiklar kunde frågeställningarna för uppsatsen fastställas. Ytterligare fördelaktiga resultat av litteraturstudien innebar ett urval av lämpliga ekonomiska teorier direkt applicerbara på studien.

I processen att finna relevanta vetenskapliga artiklar nyttjades Göteborgs Universitets olika databaser såsom Scopus, Business Source Premier och Emerald. För att maximera sökträffarna användes ett flertal väl valda sökord. I sökprocessen användes förutom svenska även norska och engelska sökresultat. De sökord som användes och översattes var: Banksektor, Finansiell sektor, Penningtvätt, Bank, Asymmetrisk information, Agentteori, Crying Wolf, Skandinavien och KYC.

En viktig aspekt i arbetet kring en litteraturstudie är att vara källkritisk till den information som presenteras. Enligt Patel och Davidson (2011) innebär detta att kunna bekräfta att fakta och information som presenteras är rimlig och trovärdig. En initial vägledning är att undersöka när, var och av vem som dokumentationen kommer ifrån. Det är även viktigt att vara medveten om vad dokumentet har för syfte samt om författaren har en eventuell relation till ämnet som kan komma att påverka neutraliteten. Stor vikt lades även vid att inte endast välja ut material och fakta som stödjer en viss ståndpunkt. Detta menar Patel och Davidson (2011) är av största vikt då urval av information kan leda till en falsk bild, skevhet i materialet och i slutändan även felaktiga slutsatser.

Utifrån informationen presenterad av Patel och Davidson (2011) valdes tidigare studier ut. För litteraturstudien har avgränsning gjorts till tidigare publicerade studier som behandlar Norden då det anses vara närmare applicerbart på Sverige, motiverat av liknande socioekonomiska förhållanden. Det finns en medvetenhet om att studien inkluderat ett flertal magister och masteruppsatser vilket inte alltid anses som vetenskapligt. Motiveringen bakom att trots detta använda dessa är att de är direkt applicerbara på vår frågeställning samt att dessa analyserades kritiskt. Som nämnt i inledningen av studien finns inte mycket tidigare forskning på ämnet utan det underlag som finns är främst myndighetsrapporter. Dessa kan däremot ses som väldigt trovärdiga källor.

3.2 Val av forskningsmetod

Avsikten var att utföra en ingående studie av bankernas arbete mot penningtvätt. Enligt Lise Justesen och Nanna Mik-Meyer (2011) bör en empirisk studie utgå från antingen en kvalitativ eller kvantitativ metod. En kvantitativ metod utgår från siffror medan en kvalitativ metod används för att beskriva och ge ökad förståelse av ett visst ämne (Justesen och Mik-Meyer, 2011). Alan Bryman och Emma Bell (2017) förklarar att i en kvantitativ metod bestämmer författaren studiens utgångspunkt medan en kvalitativ metod utgår från deltagarnas attityder och intressen. Valet av forskningsmetod föll på en kvalitativ metod eftersom studien har som syfte att göra en djupgående analys av bankers arbete mot penningtvätt. Med hjälp av kvalitativa forskningsmetoder finns goda möjligheter att utforska åsikter, synpunkter och intryck från sakkunniga personer inom området penningtvätt.

3.3 Val av forskningsansats

Enligt Patel och Davidson (2011) finns det tre olika tillvägagångssätt i arbetet kring anknytningen mellan teori och empiri: deduktion, induktion och abduktion. Författarna förklarar att ett deduktivt arbetssätt innebär att forskningen tar sin utgångspunkt i redan existerande teorier och härleder antaganden genom att empiriskt testa dessa. Vidare är induktion är motsatsen, där man istället påbörjar sin forskning i en empirisk undersökning utan stöd i redan befintlig teori och där teorin formuleras i efterhand. Patel och Davidson (2011) förklarar att abduktion är en kombination av induktiv och deduktiv forskningsansats. Vidare definierar Bryman och Bell (2017) den abduktiva forskningsansatsen som ett synsätt där ett fenomen beskrivs med hjälp av människors intryck och tolkningar. Valet att använda

en abduktiv ansats gjordes eftersom det fanns en strävan att koppla samman befintlig teori med bankchefernas tolkningar och upplevelser av fenomenet penningtvätt.

3.4 Datainsamling

3.4.1 Studiens upplägg

Inför studien stod vi inför valet mellan att utföra en enkätstudie eller en intervjustudie. En enkät möjliggör svar från fler deltagare på ett mer tidseffektivt sätt samtidigt som frågorna presenteras identiskt (Bryman och Bell, 2017). Dessutom erbjuder en enkätundersökning flexibilitet i genomförandet för respondenten (ibid). Å andra sidan förklarar Bryman och Bell (2017) att man bör undvika många och öppna frågor i en enkätundersökning då det finns en risk att respondenten inte slutför enkäten samt ger korta ofullständiga svar. Det fanns en medvetenhet kring att det skulle uppkomma svårigheter i att få tag på en stor mängd relevanta personer på området. Samtidigt möjliggör en intervju mer djupgående frågeställningar och öppna frågor vilket var essentiellt för studien (Bryman och Bell, 2017). Ytterligare fördelar med en intervjustudie är att fokuset kan skifta och nya frågor kan formuleras utefter intervjuens gång (ibid). Det var detta som gjorde att val av metod för datainsamling i slutändan blev intervjuer.

3.4.2 Urval

Redan i inledandet av studien hade vi ett stort intresse för penningtvätt och insåg snabbt att det var ämnet som studien skulle behandla. Utifrån det valda ämnet fanns ett flertal valmöjligheter när det kom till urval. Exempelvis hade små banker kunnat behandlas. Fördelarna med att välja små banker skulle kunna vara att antal intervjupersoner möjligtvis hade kunnat öka. Att det slutgiltiga urvalet blev Sveriges fem största banker kan motiveras av ett flertal faktorer. För det första har dessa banker fått stor uppmärksamhet i media de senaste åren vilket gör att allmänhetens intresse för dessa kan anses vara stort. För det andra kom insikten, efter påbörjandet av intervjuerna, att det är storbankerna som också har de finansiella medlen för att kunna utföra ett framgångsrikt AML arbete. Urvalet gjordes, som tidigare benämnt, utifrån Polismyndighetens definition om Sveriges största banker. Då alla dessa även ingår i det svenska samarbetet SAMLIT ansågs urvalet passa utmärkt för studien.

Kontakt med respektive bank initierades via respektive presskontakt. Härifrån blev intervjuförfrågan antingen direkt nekade eller kopplade vidare till personer som hanterade studentförfrågningar. Via studentförfrågan erhöles kontakt med respondenten från

Handelsbanken. För de bankerna där pressmail eller studentmail inte gav något resultat gjordes valet att initiera kontakt med AML chefer via LinkedIn. Kontakt gjordes med ett flertal chefer på respektive bank med titlar som *Head of Group AML* och *AML Chief Officer*. Detta gav blandade resultat. Majoriteten av cheferna hade inte möjlighet att bidra till studiens resultat på grund av tidsbrist. Kontakten med Finansinspektionen initierades via deras officiella kontaktmail där vi sedan blev vidarekopplad till relevant person som direkt ställde upp på en intervju. Kontakt påbörjades även med Finanspolisen via deras officiella mail i syfte att få deras perspektiv på studiens forskningsfrågor. Tyvärr kunde de inte erbjuda oss någon intervju men hänvisade oss till sina årsrapporter.

Efter initierad kontakt konstaterades att många av AML cheferna inte hade tid för ett personligt möte och därmed erbjöds istället möjlighet till skriftliga svar för att inte gå miste om relevanta intervjukandidater. Detta accepterades av chefen på Swedbank samt experten på Handelsbanken. I motsats till Bryman och Bells (2017) påstående om ofullständiga svar vid icke-muntliga intervjuer blev svaren som bankchefen på Swedbank gav skriftligt mer utförliga än de som gavs muntligt. Att denna intervju utfördes skriftligt bedöms således inte påverka studiens kvalitet. Däremot utelämnade Handelsbanken ett flertal frågor i deras skriftliga svar vilket otvivelaktigt påverkade studiens resultat negativt.

Tabell 2: Urval för studiens intervjuer

Företag	Titel	Datum för utförande	Typ av intervju	Intervjuns längd
Finansinspektionen	Finansinspektör	13 april 2022	Muntlig	36 minuter
Danske Bank	AML chef	13 april 2022	Muntlig	50 minuter
Swedbank	AML chef	2 maj 2022	Skriftlig	-
Handelsbanken	Financial Crime Prevention expert	19 maj 2022	Skriftlig	-

Olyckligen ställde varken Nordea eller SEB upp på någon intervju. För att fylla som detta medförde gjordes valet att komplettera empirin med en analys av samtliga bankers årsredovisningar och hemsidor.

Viktigt att påpeka är att urval vid en kvalitativ intervjustudie inte kan ses som ett stickprov ur en population enligt Justesen och Mik-Meyer (2011). Således kan inte en statistisk

generaliserbarhet uppnås. Istället utgår studien från analytisk generaliserbarhet vilket betyder att resultatet jämförs med teorier eller andra studier på området för att bedöma resultatet.

3.4.3 Intervjustudie

Intervjuerna som genomfördes muntligt utfördes semistrukturerade. En semistrukturerad intervju innebär enligt Patel och Davidson (2011) att man utgår ifrån bestämda teman som skall beröras under intervjun men att respondenten har möjlighet att fritt formulera sina svar. Upplägget på intervjun och ordningen på frågorna kan vara bestämd sedan tidigare men även ändras under själva intervjun (Patel och Davidson, 2011). Det ansågs vara av största vikt att intervjupersonerna fick i stort sett identiska frågor då detta skulle utgöra grunden i jämförelsen mellan dem. Samtidigt möjliggjorde semistruktureringen anpassning av frågorna och ordningen på dessa utefter respondenternas svar. För de intervjuer som svarades på skriftligt av respondenten blev intervjuerna istället av strukturerade. Bryman och Bell (2017) definierar den strukturerade karaktären som ett tillvägagångssätt för intervjuer där alla respondenter får likadana frågor, formulerade på samma sätt och ställda i samma ordning.

Intervjufrågorna formulerades utifrån olika teman för att på bästa sätt bidra till svar på studiens forskningsfrågor. Dessa teman var: styrkor i bankernas arbete mot penningtvätt med fokus på Finansinspektionens penningtvättsföreskrifter, förbättringsområden i bankernas arbete mot penningtvätt, regelverk och organisationer samt incitament. Intervjufrågorna för intervjuer med banker går att hitta i bilaga 1. I bilaga 2 återfinns intervjufrågorna som ställdes till Finansinspektionen. Intervjufrågorna skickades till respektive respondent på förhand. Detta i syfte att säkerställa dels att respondenten var kvalificerad att svara på frågorna och dels att denne skulle känna sig bekväm med frågorna och få en övergripande blick över vad intervjun skulle behandla. Intervjuerna planerades att utföras i omkring en timma och tidsplanen höll med råge (Se tabell 2).

3.4.4 Analys av sekundärdata

Som ett komplement till intervjuerna analyserades bankernas års- och hållbarhetsredovisningar samt hemsidor. På grund av utebliven intervju med Nordea och SEB blev sekundärdatan den enda källan till empiri för dessa banker. Således var hanteringen av denna av yttersta vikt. För att navigera och identifiera relevant information i bankernas årsredovisningar använde vi oss av följande sökord: AML, Anti Money Laundering, Penningtvätt, Ekonomisk brottslighet, Financial Crime, KYC och Know Your Customer.

Att inkludera sekundärdata i empirin möjliggjorde triangulering för de banker som ställde upp på en intervju. Justesen och Mik-Meyer (2011) förklarar att triangulering betyder att studien analyserar frågeställningarna från mer än en utgångspunkt. Detta bidrar enligt författarna till att öka tillförlitligheten och validiteten i studien. För Danske Bank, Handelsbanken och Swedbank möjliggjorde sekundärdaten triangulering: en möjlighet att kontrollera att informationen i intervjun överensstämde med bankernas publicerade material. Dessutom bidrog analysen till värdefull statistik över bland annat utbildningsprocent. Danske Bank, Handelsbanken och Swedbanks hemsidor samt årsredovisningar gav oss som läsare en god förståelse för bankernas arbete mot penningtvätt.

För SEB och Nordea bedömdes problematiken kring utebliven intervju vara av liten vikt. Bankerna presenterar en gedigen mängd information kring sitt arbete mot penningtvätt, både på hemsidan och i sin årsredovisning. Problematiken var mer påtaglig för de intervjufrågor som berörde incitament och utmaningar då majoriteten av empirin kring dessa frågor för övriga banker inhämtades via intervjuer.

3.5 Etiska aspekter

Under hela intervjuprocessen fanns en medvetenhet i att banksekretessen är känslig och att intervjupersonerna blir ställda frågor som kan uppfattas som känsliga. Det var av yttersta vikt att varje respondenten kände sig trygg under hela intervjuprocessen. Inför varje intervju gavs respondenterna möjlighet att vara helt anonyma, både vad gäller bank och person. Dessutom tillfrågades dem alltid om tillåtelse för att spela in intervjun. Transkriberingarna skickades till respektive respondent i syfte att de skulle kunna revidera informationen om något blev uttryckt på ett felaktigt sätt. Respondenterna informerades även på ett tydligt sätt hur informationen skulle användas och att inspelning och transkribering skulle raderas efter avslutad studie.

3.6 Bearbetning och analys av data

Då studien utgår helt ifrån en kvalitativ ansats bestod en stor del av arbetet med studien i att bearbeta stora mängder data. För att underlätta för läsaren fanns önskan att på ett metodiskt och strukturerat sätt presentera relevant data. Valet av metod för denna delen av studien föll på tematisk analys. Virginia Braun och Victoria Clarke (2006) förklarar att den tematiska analysen möjliggör för ett tydligt och flexibelt tillvägagångssätt vid analys av kvalitativ data.

Med hjälp av en tematisk analys kan studien identifiera och analysera mönster i empirin för att sedan presentera denna på ett organiserat sätt. Teman för analysen ska baseras på mönster i empirin (Braun och Clarke, 2006). Då penningtvättsföreskrifterna genomsyrar hela studien gjordes valet att använda dessa som teman. Detta gjorde att studien på ett tydligt sätt kunde presentera empirin för att svara på frågeställningen om hur bankerna arbetar mot penningtvätt. Dessutom adderades tre ytterligare teman: samarbete, incitament och utmaningar. Med hjälp av dessa teman kunde studiens resultat i stort presenteras utan att behöva exkludera information som inte kunde placeras under någon av föreskrifterna. Dessutom möjliggjorde dessa teman kategorisering av empirin som kunde erbjuda svar på resterande av studiens frågeställningar.

3.7 Validitet och reliabilitet

Att studiens resultat grundas i validitet och reliabilitet ansågs vara av yttersta vikt. Validitet förklarar Justesen och Mik-Meyer (2011) syftar till att man faktiskt undersöker det som studien har som avseende att undersöka. Reliabilitet å andra sidan syftar till att resultatet blir tillförlitligt och huruvida en ny studie hade resulterat i samma slutsats (Justesen och Mik-Meyer, 2011). Utifrån definitionerna är de två begreppen självklara grundstenar i studiens metod för att ta fram studiens resultat och slutsats. Validitet uppnår studien genom att låta frågeställningarna ständigt genomsyra arbetet. Detta görs främst genom att se till att intervjufrågorna utformades på ett sådant sätt att svaren kan användas för att besvara studiens frågeställningar. Dessutom uppnår studien validitet genom att författarna genomgående sållat ut information utifrån dess relevans för studien. Reliabilitet uppnåddes genom att se till att datan analyserades objektivt. Dessutom lades stor vikt vid att inte låta en enskild presenterad idé, tanke eller mening stå till grund för en slutsats. Istället säkerställdes det genom hela arbetets gång att slutsatserna drogs med grund i flera källor. Att uppnå reliabilitet med så få intervjuer som studien innehåller skulle kunna vara en svårighet då det finns en risk att cheferna svarar utifrån sina egna åsikter och inte bankens. Således var det viktigt att hitta likheter mellan bankerna och inte lägga för stor vikt vid enskilda svar. I och med att kritiskt presentera och analysera den insamlade empirin bedöms studien uppnå god validitet och reliabilitet.

4. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras studiens empiri i två olika delar: en tematisk analys följt av en teoretisk analys. Studiens resultat grundar sig i intervjuer med representanter från Finansinspektionen, Danske Bank, Swedbank samt Handelsbanken. Empirin kompletteras med de fem bankernas årsredovisningar samt information från bankernas hemsidor.

4.1 Tematisk analys

Följande kapitel presenterar studiens resultat utifrån en tematisk analys. De utvalda temana är Finansinspektionens sju penningtvättsföreskrifter (se figur 1) samt bankernas samarbeten, incitament och utmaningar i arbetet mot penningtvätt. Trots att bankerna inte explicit nämner penningtvättsföreskrifter i sina årsredovisningar eller hemsidor genomsyrar dessa bankernas arbete mot penningtvätt.

4.1.1 Riskbedömning

Begreppet *Riskbedömning* kan anses som diffust och det uppfattades som att respondenterna i intervjustudien hade svårt att sätta ord på hur bankerna arbetar med detta. Samtidigt är beskrivningen av hur bankerna arbetar med penningtvättsföreskriften vagt beskrivet. Chefen på Swedbank (skriftlig kommunikation, 3 maj, 2022) berättar att det finns en gemensam och centralt driven process för den allmänna riskbedömningen som samtliga entiteter inom koncernen bör genomföra på årlig basis. Handelsbanken (2018) beskriver på liknande sätt att de arbetar med riskbedömning och att kontinuerligt uppdatera denna. Även Nordea belyser riskbedömning i sin årsredovisning för 2021 där de hänför begreppet till frågan kring tillförlitlig finansiell rapportering och vikten av identifiering och bedömning av risker (Nordea, 2022). Danske Bank förklarar att de genomför en riskbedömning i syfte att identifiera bankens risker att bli utsatta för penningtvätt (Danske Bank, 2022a).

Generellt är bankerna väl medvetna om sina geografiska risker. Exempelvis berättar chefen på Danske Bank (personlig kommunikation, 13 april, 2022) att de haft problem med gränsöverskridande kunder där Danske Bank beslutat om att säga upp kunder som inneburit större risk än vad banken kunnat hantera. SEB (2022) uttrycker även hur banken applicerar en mer omfattande riskbedömning på kunder med anknytning till högriskländer (SEB, 2022).

4.1.2 Rutiner

Penningtvättsföreskriften *Rutiner* anses genomsyra bankernas verksamheter i stort och är den mest grundläggande byggstenen i bankernas arbete mot penningtvätt. Således kan samtlig information som nämns under resterande penningtvättsföreskrifter kopplas direkt till denna del. Valfungerande rutiner möjliggör att resten av penningtvättsföreskrifterna kan implementeras optimalt, vilket även kan kopplas till Finansinspektionens egna modul (se figur 1) som handlar om att få ihop en helhet i sitt arbete mot penningtvätt. I Danske Banks hållbarhetsredovisning beskrivs det hur man genom fortsatt utveckling av instruktioner och riktlinjer säkerställer att bolaget har en gemensam arbetsprocess över hela koncernen (Danske Bank, 2022b). Chefen på Swedbank berättar uttryckligen att koncernen arbetar med rutiner i flera lager i verksamheten genom manualer, lathundar och handböcker. Hen berättar även att Swedbank har utformat dessa rutiner för alla Finansinspektionens penningtvättsföreskrifter.

På SEBs hemsida *Åtgärder mot penningtvätt* (SEB, u.å.) beskriver banken hur de frekvent arbetar med att förbättra deras rutiner mot penningtvätt och ger exempel på hur de gör detta genom ny teknologi. Handelsbanken (2018) redogör på liknande sätt för att de har rutiner för att bekämpa penningtvätt samt att dessa kompletteras och förbättras vid behov. Nordea beskriver inte uttryckligen hur de arbetar med rutiner men att de under 2021 uppdaterat Nordeas riktlinjer i enlighet med nuvarande regelverk i syfte att optimera bekämpningen av ekobrott (Nordea, 2022).

4.1.3 Utbildning

Utifrån den insamlade empirin går det att konstatera att *Utbildning* av anställda är en prioriterad och central del av bankernas arbetet mot penningtvätt. Danske Bank (2022b) betonar i sin hållbarhetsredovisning att det är deras anställda som bidrar med den största skillnaden i arbetet mot ekonomisk brottslighet. Chefen på Danske Bank bekräftar denna information genom att berätta om sina personliga erfarenheter kring hur Danske Bank är generösa med sina utbildningar trots att det innebär stora kostnader. Danske Bank (2022b) rapporterar i sin årsredovisning för 2021 att 96 % av deras anställda är utbildade i "risk and compliance". De förklarar att genom årliga utbildningar om förebyggande av ekonomisk brottslighet samt utveckling av instruktioner och riktlinjer så säkerställer de att bolaget har en gemensam arbetsprocess över hela koncernen (Danske Bank, 2022b).

Utbildning är även ett stort tema i SEBs årsredovisning (SEB, 2022). Banken presenterar ett flertal grafer med procentuell andel av anställda som genomgått olika utbildningar. Här benämns bland annat bekämpning av penningtvätt, CFT och KYC som en del av de obligatoriska utbildningarna. Inom penningtvätt har 95 % av bankens totala anställda genomgått obligatoriska utbildningar. I Sverige är samma siffra 93 %. På SEBs hemsida *Åtgärder mot penningtvätt* (SEB, u.å) beskriver banken tillika hur de har obligatoriska utbildningar inom AML för alla sina nyanställda men även kontinuerliga utbildningar för befintliga medarbetare. På liknande sätt beskriver chefen på Swedbank att banken säkerställer att alla anställda får utbildning utefter deras arbetsuppgifter. Dessutom genomgår alla anställda en årlig e-utbildning för att säkerställa att varje enskild medarbetare är informerad om penningtvätt samt finansiering av terrorism. I Swedbanks årsredovisning för 2021 framgår det att 96 % av de svenska medarbetare har genomgått utbildning inom AML och finansiering av terrorism under 2021, samma siffra för 2020 är 98 % (Swedbank, 2022). För koncernen som helhet är andel utbildade 2021 och 2020 likvärdiga, 98 % (ibid).

Handelsbanken nämner i sin senaste årsredovisning att årliga obligatoriska utbildningar genomförs för anställda inom AML. Här innefattas utbildningar inom finansiering av terrorism, finansiell kriminalitet och förebyggande av penningtvätt. Banken rapporterar att 90 % av deras anställda har genomgått dessa utbildningar under 2021 (Handelsbanken, 2022). Nordea (2021) beskriver hur utbildning av anställda har kommit att förbättra bankens arbete mot penningtvätt. De förklarar även på deras hemsida *Övervakning av kunder och transaktioner* att de utbildar alla deras anställda för att öka deras medvetenhet för ekobrott (Nordea, u.å). Däremot presenteras ingen statistik över antal anställda, varken i Sverige eller i koncernen som helhet.

4.1.4 Kundkännedom

Chefen på Danske Bank berättar hur banken fokuserar på *Kundkännedom* redan vid första kontakten med en ny kund. Vidare beskriver hen hur Danske Bank lägger stort fokus på att inhämta stora mängder information direkt från start. När all nödvändig information är insamlad utför de sedan regelbunden uppföljning av kunderna för att kontrollera att exempelvis de transaktioner som utförts är i linje med den information som kunden uppgett. Chefen bistår även med ett tydligt exempel där kunden i fråga delgett att ingen hantering av kontanter skulle ske, men sedan gjort en stor insättning. Genom exemplet berättar hen vidare att olika kunder kräver olika grad av uppföljning baserat på kundens riskklassificering.

På liknande sätt beskrivs KYC processen på SEBs hemsida *Åtgärder mot penningtvätt* som bankens grundsten i arbetet mot penningtvätt där de också nämner att de arbetar med ytterligare åtgärder för kunder med påvisad ökad risk för penningtvätt (SEB, u.å).

Chefen på Swedbank berättar att de arbetar med kundkännedom, i enlighet med lagstiftning, utifrån en riskbaserad ansats. Ju högre risk desto mer omfattande åtgärder, exemplifierar hen. På Swedbank fastställs åtgärderna redan i och med att personen blir kund hos banken och sedan sker löpande bedömningar av kunden periodiskt samt i situationer som kräver nya kundkännedomsåtgärder. Chefen på Swedbank berättar vidare att ju högre risk kunden har desto oftare sker dessa löpande granskningar. Hen förklarar att vid en genererad träff i systemet så utförs KYC på nytt för att ytterligare undersöka om en rapport till Finanspolisen behöver utfärdas. Handelsbanken (u.å) beskriver hur de ställer en mängd frågor till deras kunder, både till dig som ny och befintlig kund, i syfte att uppnå god kundkännedom. Banken beskriver också hur de inte tillåter personer som de bedömer ha hög risk för att begå penningtvätt att bli kunder hos dem (ibid). I Nordeas årsredovisning (2022) presenterar de hur de lagt stort fokus på att förbättra lösningar kring arbetet med kundkännedom, här nämns åtgärder som förbättrad datahantering, cybersäkerhet samt effektivisering av processer kring kundkännedom (Nordea, 2022).

4.1.5 Riskklassificering

Riskklassificering går som tidigare nämnt hand i hand med såväl kundkännedom som riskbedömning. Chefen på Danske Bank understryker sambandet genom att förklara hur informationen som samlas in under KYC processen sedan matas in i program som riskklassificerar kunden. Därefter kan anställda med befogenhet manuellt ändra risken för kunden om det är information som datorprogrammet inte lyckats inkludera i sin riskklassificering. Vidare förklarar chefen på Danske Bank att olika kunder kräver olika grad av uppföljning baserat på kundens riskklassificering. På liknande sätt berättar chefen på Swedbank hur banken riskklassificerar samtliga kunder som en del av sin KYC process och där klassificeringen sedan bestämmer vilka åtgärder som banken bör tar gentemot kunden. Handelsbanken (2018) beskriver likaså hur de, med hänsyn till risk för penningtvätt, riskklassificerar kunder. Banken förklarar vidare hur denna riskklassificering sedan ligger till grund för bedömningen av hur gedigna åtgärder som krävs (ibid).

AML chefen på Swedbank berättar att penningtvättsregelverket i stort är tydligt men framförallt riskbaserat. Hen förklarar att förhållningssättet fortsätter att utvecklas på ett riskbaserat sätt och inte faller tillbaka till bokstavstolkning kan möjliggöra att resurserna används där de behövs som bäst. Hen berättar även att detta skulle kunna möjliggöra att bankerna arbetar mer med datadriven analys och extern datainhämtning, istället för att inhämtningen av information sker via kontakt med kunderna.

Ytterligare en aspekt som uppkom under insamlingen av empirin var hur en stor del av arbetet med riskklassificeringen grundar sig i IT och modern teknologi. Under intervjun med Danske Bank är det omöjligt att undgå att banken har ett stort fokus på IT lösningar som möjliggör en automatisk riskklassificering av kunden. I årsredovisningen pekar även SEB på vikten av att hänga med i utvecklingen mot en alltmer datadriven finansbransch samt att tekniska processer för att hantera penningtvättsrisker ständigt utvecklas. Datateknik menas vara essentiell då rapportering vid korrekt tidpunkt blir avgörande i takt med att regelverket kring AML blir allt mer omfattande (SEB, 2022).

Nordea presenterar ingen information kring hur banken arbetar med penningtvättsföreskriften riskklassificering men betonar i sin årsredovisning (2022) att ett aktivt arbete med riskmedvetenhet är en central del inom Nordeas affärsstrategi och skall genomsyra hela organisationen (Nordea, 2022).

4.1.6 Övervakning

Swedbank granskar samtliga transaktioner och aktiviteter genom både systemdriven- och manuell granskning i syfte att upptäcka misstänkta eller avvikande beteenden, berättar chefen på Swedbank. Hen beskriver vidare hur övervakningen utgörs av granskning av “*genererade alerts*” som genomförs av utredare och vid misstanke om penningtvätt skickas rapporter till Finanspolisen. Även SEB (u.å.) arbetar med transaktionsövervakning via noggranna system och rapporterar vid misstanke detta till Finanspolisen. Banken skriver att de ständigt utvecklar dessa system bland annat genom att investera i ny teknologi (SEB, u.å.).

I Danske Banks hållbarhetsredovisning för 2021 framgår det att bolaget har ett tydligt fokus på implementering av digitala processer för att förebygga ekonomisk brottslighet (Danske Bank, 2022b). Genom optimering och utvecklingen av mer effektiva autonoma processer har man bland annat gjort framsteg gällande sina KYC förpliktelser, utvecklat sina övervaknings-

och undersökningsprocesser kopplade till globala sanktionslistor samt ökat användningen av datavetenskapliga tekniker för att identifiera mönster och trender bland misstänkta transaktioner (ibid). Ett tydligt exempel är introduktionen av robotar för att effektivisera processen att anmäla misstankerapporter till myndigheter (ibid). Detta går hand i hand med det chefen på Danske Bank berättar om hur utvecklingen av IT och digitalisering är en stor del i deras arbete mot penningtvätt, eftersom det möjliggör smidigare och snabbare automatiserade processer.

Nordea (u.å.) beskriver hur de förbättrat sin övervakning genom att investera i ett ökat antal anställda med förhöjd utbildning av dessa samt utvecklade IT-system. De beskriver på samma hemsida att övervakningen sker kontinuerligt och utförs bland annat via screening.

Handelsbanken (2018) berättar att de utför övervakning av kunders transaktioner genom att jämföra dessa med den information kunden lämnat.

4.1.7 Rapport till Finanspolisen

I SEBs årsredovisning 2021 presenteras antal inskickade misstankerapporter till Finansinspektionen, där det att urskilja en trend i hur antal misstankerapporter per år 2021 (2 225 st) nästan dubblerats sedan 2019 (1 224 st) (SEB, 2022). I relation till de ökade misstankerrapporterna presenteras även antal kunder under dessa år. År 2015 hade SEB fyra miljoner privatkunder i Sverige och Baltikum samt totalt 403 000 företagskunder (SEB, 2016). För 2021 presenteras oföränderliga 4 miljoner privatkunder samt 403 100 företagskunder (SEB, 2022). SEB (2022) nämner även hur de jobbar med en visselblåsarprocess för att motivera anställdas rapportering av misstänksamt och olagligt beteende. Även Swedbank (2022) presenterar antal misstankerapporter skickade till Finanspolisen i sin senaste årsredovisning där siffran för 2021 (6 851 st) är mer än dubblerad sedan 2020 (3 480 st). Samma siffra för 2019 var 2 736 st (ibid). Banken benämner även att de lägger stor vikt vid visselblåsning (Swedbank, 2022). I Swedbank årsredovisning för 2015 presenteras antal kunder till fyra miljoner privatkunder och 331 000 företagskunder i Sverige (Swedbank, 2016). Samma siffror för 2021 är fyra miljoner privatkunder och 270 000 företagskunder (Swedbank, 2022b).

Varken Nordea, Handelsbanken eller Danske Bank presenterar antal inskickade misstankerapporter i sina kanaler. Däremot beskriver Nordea (u.å) att de skickar in en rapport till Finanspolisen om en kund utför exempelvis en transaktion som banken anser som

främmande eller ovanlig. Efter en inlämnad misstankerapport bedömer också Nordea (u.å) om de ska upprätthålla en fortsatt kundrelation. Handelsbanken (2018) berättar kort att varje enskilt fall av misstänkt penningtvätt ska rapporteras.

När diskussionen om eventuell överrapportering kommer till ytan, berättar finansinspektören (personlig kommunikation, 13 april, 2022) att den risken självklart finns, men att göra en anmälan om misstänkt penningtvätt tar tid och kräver resurser. Att skicka stora mängder rapporter skulle därför ineffektivisera bankernas arbete, menar hen på. När frågan om kvaliteten på vägledning och hjälp från Finansinspektionen ställs till bankerna berättar chefen på Danske Bank att återkopplingen från Finanspolisen efter en misstankerapport varierar kraftigt men att den generellt är alltför begränsad. Banken får i stort inte någon återkoppling av effektiviteten i deras misstankerapporter. Hen förklarar att banken således kan ha en svårighet i att få en uppfattning om de faktiskt rapporterar riktiga fall av penningtvätt. Chefen på Danske Bank berättar att efter en inskickad misstankerapport får banken ingen information kring vad som skett med ärendet. Hen har även tidigare arbetat på en annan bank med just rapportering och förklarar att återkopplingen från Finansinspektionen var obefintlig även där.

4.1.8 Samarbeten

Financial Crime Prevention (FCP) experten på Handelsbanken (skriftlig kommunikation, 19 maj, 2022) förklarar att samarbete är en avgörande del i bankens arbete mot penningtvätt. Finansinspektören betonar även flera gånger under intervjun vikten av samarbete. Både nationellt myndigheter emellan och likaså mellan privata aktörer och myndigheter, men även på internationell nivå. Generellt menar finansinspektören att alla typer av samarbeten alltid är viktiga när det kommer till kampen att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism.

Samarbetet SAMLIT har enligt AML chefen på Swedbank varit väldigt givande och förbättrat det analytiska arbetet. Samarbetet har också bidragit till informativa utbyten och fyllt en tidigare lucka. På liknande sätt förklarar FCP experten på Handelsbanken att SAMLIT bidragit till flertalet fördelar för bankens arbete mot penningtvätt, bland annat ökad informationsdelning samt en möjlighet för banksektorn att ta ett ännu större samhällsansvar. Chefen på Danske Bank erkänner att hen faktiskt inte har så bra koll på SAMLIT. Samarbetet genom företaget Invidem har precis dragit igång berättar AML chefen på Swedbank. Således är det för tidigt för att kunna kommentera dess effekter men hen tror att det i varje fall kan bidra till att kunderna inte behöver svara på lika omfattande KYC frågor

från bankerna. På liknande sätt berättar AML chefen på Danske Bank och experten på Handelsbanken att de anser att Invidem är allt för nystartat för att kunna bilda sig en ordentlig uppfattning om.

SEB understryker vikten av samarbete och hur finansiell brottslighet är ett samhällsproblem som ingen enskild person eller organisation kan bekämpa på egen hand. Genom att öka informationsdelningen menar banken att arbetet mot penningtvätt kan förbättras ytterligare (SEB, u.å.). Dessutom skriver Nordea på sin hemsida *Så arbetar Nordea för att motverka penningtvätt* att ekonomisk brottslighet inte är något banken kan bekämpa själva och pekar på att samarbeten såsom SAMLIT kan bidra till att effektivisera arbetet mot penningtvätt (Nordea, u.å.). Handelsbanken skriver i enlighet med detta i sin årsredovisning för 2021 att banken har en kontinuerlig öppen dialog med myndigheter (Handelsbanken, 2022). Vidare förklarar även Danske Bank i sin hållbarhetsredovisning att banken ständigt samarbetar med myndigheter för att minska den finansiella brottsligheten i samhället (Danske Bank, 2022b). Finansinspektören betonar vikten av samarbete nationellt och internationellt flertalet gånger under intervjun.

4.1.9 Incitament

När frågan om Danske Banks incitament för att bekämpa penningtvätt ställs, berättar chefen på Danske Bank att ett stort incitament för banken är att inte ådra sig fler sanktioner. Vidare incitament som benämns är samhällsnyttan banken gör när de bekämpar penningtvätt och att Danske Bank inte vill att deras verksamhet ska utnyttjas av kriminella. Slutligen pekar chefen på att storsatsningen inom AML möjligtvis kan anses som en konkurrenskraft gentemot andra banker som inte gör samma satsning. Däremot bör det poängteras att undvika sanktioner är de incitament som diskuteras mest, eftersom banken vill undvika stora bötessummor. Chefen på Danske Bank nämner som exempel att banken fortfarande betalar av sanktioner utfärdade i Norge.

På samma fråga svarar chefen på Swedbank att banken har flera incitament för att bekämpa penningtvätt. Det första som benämns är ett samhällsmässigt incitament där ett välfungerande arbete mot penningtvätt säkerställer legitimitet och stabilitet i det finansiella systemet. Hen menar på att ett system som utnyttjas för kriminella syften på sikt kan komma att urholkas och leda till allvarliga samhällsliga konsekvenser. Ytterligare ett incitament för banken i arbetet mot penningtvätt är att behålla trovärdighet och legitimitet gentemot sina kunder. Att

inte bekämpa penningtvätt skulle leda till en bristfällig trovärdighet. Hen menar vidare på att bristfällighet i bekämpningen av penningtvätt leder till både direkta och indirekta kostnader för företaget. De direkta kostnaderna innebär sanktioner medan de indirekta kostnaderna kopplas till det tidigare nämnda incitamentet om förlorad trovärdighet och hållbarhet. Således menar hen att AML arbetet är en viktig och faktiskt helt avgörande investering.

I sin årsredovisning för 2021 betonar SEB att regelefterlevnad gällande AML inte enbart bidrar till en fördelaktig företagskultur internt, utan bör även ses som en konkurrensfördel (SEB, 2022). Vad gäller bankernas egna incitament att bekämpa penningtvätt anser finansinspektören på liknande sätt att det definitivt finns ett intresse hos bankerna att arbeta kring AML. Penningtvätt är idag ett uppmärksammat samhällsproblem där finansinspektören anser att det ligger i allas intresse att vara med och motverka.

Varken information eller personliga åsikter har kunnat inhämtas gällande incitament för Handelsbanken och Nordea på grund av uteblivna intervjuvar samt bristfällig publicerad information.

4.1.10 Utmaningar

När det kommer till utmaningar i arbetet mot penningtvätt inom organisationen berättar chefen på Danske Bank att det har funnits en stor problematik kring gränsöverskridande kunder. Vidare svårigheter som benämns är att få ihop helheten av organisationens olika funktioner mot penningtvätt samt att kriminella ständigt hittar nya sätt att tvätta pengar. Chefen presenterar även den personliga åsikten att det är svårt att stoppa penningtvätt helt och hållet trots att man implementerar bra rutiner och storsatsar på utbildning av personal, men att ett ihärdigt arbete mot penningtvätt möjligtvis skulle kunna ge resultat på lång sikt.

I Swedbank chefens skriftliga intervjuvar framkommer det att KYC processen samt övervakningsprocessen är de operativt största och mest resurskrävande processerna inom AML arbetet. Utmaningarna är många och inte minst för en bank som Swedbank med många kunder, fortsätter hen. Några utmaningar som benämns är att utveckla riskklassificeringsmodeller som på ett korrekt och säkert sätt identifierar och tilldelar risknivåer för kunder. Vidare svårigheter som nämns är att hitta sätt att identifiera det som är avvikande i en oändlig mängd transaktioner och undvika "false positives" (alerts som inte visar sig vara misstänkta) samt att skapa en helhet mellan KYC och övervakning, det vill säga

en förståelse kring vad som är normalt respektive avvikande från den kundkänedom man har om kunden. Swedbanks VD Jens Henriksson beskriver i bankens årsredovisning 2021 att han inte tror att penningtvättsfrågan någonsin blir avklarad men att Swedbank ser tydliga resultat med sitt arbete sedan de senaste skandalerna. Han påpekar dock att världen och kriminella är i ständig rörelse och att nyckeln till Swedbanks framgång är att anpassa sig och ligga i framkant. I samma stycke beskriver VD:n även hur AML arbetet kräver en stor mängd resurser och kompetens och att Swedbanks kostnader markant ökat på grund av satsningen på arbetet. Henriksson berättar dock att alternativet, det vill säga eventuella sanktioner och samhällsbördan, kostar ännu mer (Swedbank, 2022).

FCP experten på Handelsbanken berättar att banken under flera år investerat miljardbelopp i arbetet mot penningtvätt och förbättrat sina processer och metoder för att upptäcka misstänkta kunder och transaktioner. Hen förklarar vidare att arbetet dock är ett ständigt förbättringsarbete med högsta prioritet. Experten fortsätter med att förklara att en stor utmaning är att hålla "jämna steg" med brottslingarna. På SEBs hemsida *Åtgärder mot penningtvätt* berättar banken att kampen mot penningtvätt prioriteras högt. Banken arbetar med ständig förbättring av arbetet och förklarar orsaken till detta med att brottslingar ständigt hittar nya vägar att tvätta pengar. SEB:s främsta och viktigaste åtgärder mot penningtvätt är enligt dem själva utbildning, samarbete med andra banker samt polisen och myndigheter, visseblåsarprocesser, en välfungerade övervakning av transaktioner samt KYC processen. (SEB, u.å.)

Trots att bankerna ser samarbeten såsom SAMLIT som något fördelaktigt förklarar FCP specialisten på Handelsbanken att samarbeten behöver utvecklas vidare. Framförallt understryker hen vikten av att det behövs initiativ som möjliggör vidare informationsdelning mellan bankerna. Experten menar på att detta skulle främja Sveriges gemensamma förmåga att agera mot finansiella brottslingar. I Handelsbankens skriftliga intervju beskrivs sekretesslagarna som alltför starka idag. Detta är något som beskrivs som en stor problematik och som möjligtvis ligger till grund för att samarbeten inte är tillräckligt välutvecklade idag. Bankerna kan idag inte fritt dela all behjälplig information om misstänkta finansiella brottslingar.

Trots att arbetet kring penningtvätt är på en helt annan nivå idag än för bara några år sedan så poängterar finansinspektören att det krävs ständig utveckling och anser personligen att

penningtvättsarbetet är något man aldrig blir klar med. Detta eftersom kriminella ständigt hittar nya sätt och verktyg att tvätta pengar samt undgå myndigheter och bankerna. Finansinspektören menar att bankerna behöver vara alerta för att fånga upp nya risker och anpassa åtgärder efter dessa för att minimera riskerna att bli utnyttjade för penningtvätt.

4.2 Teoretisk analys

4.2.1 Asymmetrisk information

Penningtvättsföreskriften *Kundkännedom* förväntas kraftigt kunna minska den asymmetriska informationen som föreligger när en person blir kund på en bank. Däremot kan det föreligga incitament att ange felaktig information för kunder som har avsikt att tvätta pengar. På liknande sätt beskriver George Åkerlöf (2002) att marknader såsom kreditmarknaden upplever en stor problematik i att minska asymmetrisk information. En bank kan trots väl implementerade och fungerande rutiner inte undvika att möta problematiken med asymmetrisk information. Det finns en stor risk att bankerna, trots det att de försöker upprätta god kundkännedom, besitter mindre information än kunden om dennes verkliga incitament. De enkäter, kontroller och andra åtgärder bankerna vidtar för att skapa god kundkännedom ger fortfarande möjlighet till osanning. Samtidigt bör man ta i beaktande att de frågor som ställs av bankerna inte nödvändigtvis täcker all den information om kunden som är väsentlig för banken. I empirin är det omöjligt att undgå hur bankerna prioriterar KYC högt och trots att asymmetrisk information inte nämns explicit går det att anta att en stor anledning till den prioriterade penningtvättsföreskriften är just den asymmetriska informationen.

På liknande sätt kan teorin om asymmetrisk information appliceras på bankers relation med myndigheterna. Bankerna har mycket mer information om sin egen verksamhet än vad exempelvis Finansinspektionen har och uppkommer felaktigheter kan banker ha stora incitament till att dölja information från myndigheter. Trots det att ett flertal banker berättar hur de samarbetar med myndigheter för att bekämpa penningtvätt framkom det i studiens bakgrund hur Swedbank dolt information från Finansinspektionen under penningtvättskandalen 2020. Till följd gediget utredningsarbete av Finansinspektionen kunde den asymmetriska informationen tillslut elimineras. Swedbank kan i detta fall haft incitamentet att dölja information i syfte att undvika sanktionsavgifter och dålig publicitet.

4.2.2 Agentteori

Agentteorin kan direkt appliceras på förhållandet mellan banker och myndigheter i bekämpningen av penningtvätt. Myndigheterna, som har bankerna som sin agent i arbetet mot penningtvätt, står inför svårigheten att bankernas incitament nödvändigtvis inte är i linje med samhällets. Således kan det uppkomma en problematik i att bankerna enbart misstankerapporterar i syfte att göra myndigheterna nöjda och för att undvika eventuella sanktionsavgifter samt skandaler. Detta är ett direkt resultat utav två parters olika incitament. Om man utgår från att bankerna är nyttomaximerande organisationer med frihet för beslutsfattande kan de själva, utifrån befintligt regelverk, anpassa sitt AML arbete utefter sin egen vinning.

Jensen och Meckling (1976) menar på att det problematiska förhållandet mellan agenten och principalen bäst kan lösas genom att sammankoppla de två parternas incitament. Utifrån empirin kan vi konstatera att bankerna har ett flertal incitament för att bekämpa penningtvätt. De som kommer på tal under insamlandet av empirin är sanktioner, samhällsnytta och konkurrenskraft. Naheem (2020) överensstämmer med Jensen och Mecklings (1976) uttalande om sammankopplade incitament och förklarar att AML regleringen behöver utformas på ett sådant sätt att bankerna har starka incitament att fortsätta sitt arbete mot penningtvätt. Naheem (2020) menar vidare att bankerna i dagsläget agerar i statens intresse och inte i sitt eget och att nutida reglering består för mycket utav kontroll och för lite av samarbete.

4.2.3 Crying Wolf

Två av bankerna presenterar statistik för antal inrapporterade misstankerapporter till Finanspolisen där vi kan se i årsredovisningarna hur dessa ökat. Detta är i enlighet med ökningen av antal mottagna misstankerapporter som Finanspolisen presenterar i sin årsrapport för 2021. En intressant aspekt som uppmärksammades när antal misstankerapporter presenterades var huruvida bankernas kunder också ökat, vilket i så fall skulle tänkas förklara varför rapporterna totalt sett ökat. Det visar sig dock att bankerna som presenterat dessa siffror faktiskt inte har fått en betydande ökning av antal kunder.

Problematiken kring agentteori och ökade misstankerapporter kan kopplas till Takats (2007) teori Crying Wolf. Att storbankerna presenterar ökade siffror för antal misstankerapporter kan tolkas av läsaren som att de har förbättrat sina processer och bidragit till att eventuellt fler

brottslingar inrapporterats till Finanspolisen, men i själva verket inte har det. För att kunna göra en fullständig analys av hur välfungerande bankernas arbete med misstankerapporter är krävs statistik över antal misstankerapporter som lett till fällande dom. Sådan statistik är sekretessbelagd och tyvärr inget som denna studie vidare kan undersöka. På grund av Finanspolisens låga misstankegrad för rapportering av penningtvätt och tillsammans med bankernas sporrande av visselblåsning kan detta eventuellt leda till att den information som Finanspolisen mottar är utspädd. Det här resulterar i att bankerna ser sitt arbete som lyckat i takt med att antal misstankerapporter ökar. Castor och Rosenqvist (2021) presenterade i sin studie liknande tankegångar då de menar på att överrapporteringen grundas i att det inte finns någon kostnad för att rapportera, men att de potentiella kostnaderna i att missa att rapportera ett fall av penningtvätt kan bli stora. Å andra sidan berättar Finansinspektören att risken för överrapportering självklart finns, men att det tar tid och kräver resurser att skriva rapporter vilket inte skulle effektivisera bankernas arbete.

Bankerna genererar överdriven rapportering för att minska risken att ådra sig sanktioner, medan myndigheterna har utformat misstankerapportering i syfte att gripa kriminella som tvättar pengar. Detta utgör således en problematik i det gemensamma arbetet mot penningtvätt.

4.2.4 Market for Lemons

Teorin om Market for Lemons är direkt applicerbar på bankernas relation med kunder och även kopplad till teorin om asymmetrisk information. Bankerna kan inte på förhand veta om en kund kommer att tvätta pengar. Med hjälp av en ordentlig KYC process kan bankerna inhämta information om kundens verkliga intentioner och förhoppningsvis på sikt identifiera om kunden är en "lemon" eller inte. Om bankerna kunde identifiera vilka kunder som är "lemons" hade penningtvätt förmodligen inte varit ett problem i dagens samhälle då bankerna direkt skulle nekat de kunder som de identifierats som finansiella brottslingar. Castor och Rosenqvist (2021) beskriver hur deras respondenter är av åsikten att det svenska regelverket möjliggör ett behjälpligt verktyg för att neka kunder som inte följer bankens policy. Precis som i fallet med asymmetrisk information kan välfungerande rutiner och kundkännedom med tiden förväntas avslöja de kunder som är "lemons".

Castor och Rosenqvist (2021) presenterar även att deras respondenter ansåg att banksekretessen gör det svårt för banker att dela KYC information och varna varandra om

misstänkta kunder. Författarna menar i sin tur att detta skulle leda till att kunden som blir nekad vid en viss bank, endast går vidare till nästa. Detta är en direkt följd av problematiken med "lemons". Problematiken kring informationsasymmetrin presenteras även utifrån att personer som har konton på flera banker behöver fylla i samma information flera gånger (Castor och Rosenqvist, 2021). Experten på Handelsbanken kritiserar också banksektorns oförmåga att dela KYC information på grund av rådande sekretess. Samarbeten såsom SAMLIT, Nordic Baltic AML Forum och Invidem kan antas minska informationsasymmetrin som skildras i Market for Lemons-teorin. Däremot framgår det av empirin att samarbetena möjligtvis endast kan fungera i begränsad skala på grund av denna stränga sekretess. Studiens resultat presenterar att bankcheferna anser att Invidem i dagsläget befinner sig i startskedet och att företaget ännu inte uppnått sin fulla potential samtidigt som SAMLIT bekräftas vara givande och bidra till ett gediget samarbete.

5. Diskussion och slutsats

Följande kapitel presenterar en diskussion samt slutsatser för studiens frågeställningar. Diskussionen och likaså slutsatsen är uppdelad utefter bankernas arbete mot penningtvätt, deras incitament samt utmaningar. Kapitlet avslutas med att föreslå framtida forskning.

5.1 Diskussion

Efter genomförd analys av intervjuer och bankernas årsredovisningar samt hemsidor kan studien konstatera att alla banker generellt sett ser på AML-arbetet som något viktigt, med stort fokus på ämnet i sina organisationer. Dock kan det konstateras att studien presenterar olika mängd och typ av information per bank i resultatet. Det är viktigt att notera att detta nödvändigtvis inte behöver betyda att den bank som nämns mest arbetar bäst med AML praktiskt och likaväl att den med minst information arbetar sämst.

Hur arbetar Sveriges största banker mot penningtvätt?

I resultatet presenteras begränsad information kring hur bankerna arbetar med riskbedömning. Detta eftersom begreppet upplevdes som diffust och svårt att diskutera med respondenterna samt att föreskriften inte presenteras utförligt i sekundärdatan. På grund av detta blir begreppet allt för komplicerat för denna studie att fördjupa sig i. De skandaler som storbankerna varit involverade i innefattar alla en bristande riskbedömning och gränsöverskridande problematik som chefen på Danske Bank uttryckligen beskriver under sin intervju. Med grund i denna informationen kan studien trots bristande data konstatera att bankerna är väl medvetna om den geografiska risken.

Kundkännedom kan utifrån studiens resultat uppfattas som ytterst central i bankernas arbete mot penningtvätt. KYC processen benämns flertal gånger i sekundärdatan och cheferna kan tydligt redogöra för sina arbetssätt på området. Detta är i linje med det resultat som Juntunen och Teittinen (2022) presenterar i sin studie. Resultatet från den finska studien fastställde att KYC var den viktigaste faktorn i att förebygga penningtvätt och urskilja avvikande beteenden. Utifrån bankernas årsredovisningar går det även att urskilja att alla banker ser teknologisk utveckling som en viktig aspekt i bekämpningen av penningtvätt. Med hjälp av framstegen inom teknologin menar flera banker på att KYC och övervakningsprocessen har rätt förutsättningar att utvecklas och förbättras. Utifrån IT-baserade övervakningssystem kan bankerna granska den stora mängd transaktioner som görs varje dag. Bankernas övervakning

utgår ifrån system som granskar varje transaktion och det går att konstatera att föreskriften i stor del är IT-driven. Juntunen och Teittinen (2022) beskriver på liknande sätt att den teknologiska utvecklingen bidragit till att på ett enklare sätt övervaka transaktioner men poängterar även att utvecklingen också bidragit till nya sätt för kriminella att tvätta pengar.

Efter att banken inhämtat tillräcklig kundkännedomsinformation riskklassificeras kunden med hjälp av datasystem. Såväl riskbedömning som riskklassificering utgår från det lagstiftade riskbaserade förhållningssättet som chefen på Swedbank konstaterar är något fördelaktigt och som möjliggör för bankerna att satsa resurser där de behövs som mest. Denna idé är i linje med det Castor och Rosenqvist (2021) presenterar i sin studie; AML cheferna ser på det riskbaserade förhållningssättet som något fördelaktigt samtidigt som det möjliggör flexibilitet i organisationen.

Utifrån granskningen av bankernas årsredovisningar kan vi konstatera att de banker som presenterar siffror för antal AML-utbildade inom sin verksamhet redogör för väldigt höga procentandel. Trots att Nordea inte presenterat någon statistik kring detta, kan vi dra slutsatsen att Sveriges största banker satsar på att utbilda sin personal inom AML och håller en relativt likvärdig nivå inom detta. Studiens resultat understryker att anställdas kunskap inom området penningtvätt är central för AML arbetets resultat. Antonsen-Nordvik och Reitans (2020) undersökning antydde att anställda på större banker upplevde att de bidrog mindre till AML arbetet samt gjorde antagandet att de förlitade sig i större grad på att arbetet kring att upptäcka pågående penningtvätt hanterades av system. Som tidigare nämnt, kan studien fastställa att övergången till autonoma system och modern teknik som redskap i kampen mot penningtvätt blir allt mer central bland Sveriges största banker. Från sekundärdatan framgår det även att bankerna värderar sina anställdas arbete högt och därigenom satsar på utbildning. Studien kan däremot inte uttrycka sig kring anställdas attityder.

Trots att empirin inte är som mest omfattande för penningtvättsföreskriften *Rutiner* så kan studien konstatera att denna ses som en essentiell grundsten i arbetet mot penningtvätt. Detta eftersom nästintill all den information som presenteras i studien direkt kan kopplas till denna föreskrift och som dessutom kopplar samman de resterande sex beståndsdelarna i Finansinspektionens modul (se figur 1). De arbetssätt som bankerna använder sig av för att bekämpa penningtvätt tar sin grund i ett kontinuerligt arbete bland samtliga i organisationen,

där rutiner inom verksamheten blir det främsta verktyget för att uppnå ett välfungerande arbete mot penningtvätt. Med grund i att ett flertal av bankerna och även Finansinspektören är av den gemensamma åsikten att kriminella ständigt hittar nya sätt att tvätta pengar blir vikten av dessa effektiva och uppdaterade rutiner allt tydligare.

Utifrån informationen presenterad i stycket ovan kan vi anta att mer kontinuerliga nutidsanpassade utbildningar inom penningtvätt inte skulle skada. Detta trots att bankerna idag lägger stort fokus på att utbilda sin personal. I Juntunen och Teittinens (2022) studie i Finland bedömdes kvalitén och kvantiteten på anställdas utbildning inom penningtvätt vara avgörande för arbetet att upptäcka pågående penningtvätt. Vidare presenterar författarna att bankanställda i Finland ansåg att det krävdes mer kontinuerlig utbildning inom området. Kostnaderna för storsatsningen inom AML-arbetet är inget som studien tar upp men däremot går det att anta att arbetet redan är allt annat än gratis. Med grund i resultatet kan vi ändå anta att utbildningen är en viktig investering.

Utifrån den presenterade empirin kan det konstateras att bankerna samt finansinspektören ser samarbete som en viktig del i arbetet mot penningtvätt. Samtliga banker påpekar på ett eller annat sätt vikten av samarbete. De många nystartade samarbeten som presenterades i studiens första kapitel understryker vikten av samarbete i arbetet mot penningtvätt. Däremot kan samarbetet utvecklas vidare för att ytterligare förbättra arbetet mot penningtvätt. Detta diskuteras mer nedan.

Medan en del banker stoltserar med sina misstankerapporter till Finanspolisen nämner andra inte alls antal rapporterade fall. Finanspolisen (2022) presenterar samtidigt att antal misstankerapporter kraftigt ökat. Utifrån detta samt den presenterade empirin kan vi konstatera att bankerna ser misstankerapportering som något viktigt och något de arbetar med ständigt. Däremot bör bankerna vara försiktiga med att rapportera för rapporteringens skull. Detta då det leder till utspädning av information och ökade kostnader för banken i form av ökad arbetsbörda.

Vilka incitament har Sveriges största banker för att bekämpa penningtvätt?

Utifrån intervjuerna konstaterar studien att banker har incitament för att bekämpa penningtvätt. Detta trots att empirin gällande incitament för Nordea, Handelsbanken och SEB är nästintill obefintlig. De incitament som uttryckligen nämns i empirin är samhällsnytta,

bibehålla trovärdighet, konkurrensfördelar samt viljan att undvika sanktioner. Castor och Rosenqvist (2021) presenterar liknande incitament som denna studie. Dock är bankernas incitament inte helt i linje med samhället och myndigheternas. Att bekämpning av penningtvätt skulle leda till en konkurrensfördel i branschen bidrar inte nödvändigtvis till ett ökat antal domar. Att stoltsera med storsatsningar på områden såsom utbildningar, antal misstankerapporter och olika bekämpningsorgan mot penningtvätt skulle möjligtvis vara tillräckligt för att exploatera den möjliga konkurrensfördel som uppstår. Däremot bör det nämnas att de konsekvenser, bland annat skandaler och böter, som uppkommer till följd av att banken ådrar sig föreläggande eller sanktionsavgifter från Finansinspektionen möjligtvis kan neutralisera de tidigare nämnda fördelarna. Vi anser att det idag finns en problematik i att bankernas incitament inte är helt sammankopplade med myndigheternas. Exempelvis är den asymmetriska informationen och agentteorins problematik förmodligen anledningen till att Swedbank dolde information från Finansinspektionen under penningtvättsskandalen 2020.

Vad finns det för utmaningar i arbetet mot penningtvätt?

Studien presenterade tidigare att bankerna generellt är välmedvetna om sina geografiska risker. Samarbeten som Nordic Baltic AML Forum har skapats vilket tyder på att även myndigheter är medvetna om denna risk. Ytterligare bevis på denna medvetenhet kan styrkas av de publicerade skandalerna, chefen på Danske Banks uttalande om den gränsöverskridande problematiken samt EU:s senaste förslag om en ny europeisk penningtvättmyndighet. Trots medvetenheten kan studien konstatera att såväl banker som myndigheter ser gränsöverskridande kunder som en stor utmaning.

Flera respondenter benämner en problematik i att få ihop helheten och alla olika komponenter i AML-arbetet benämns som en annan problematik. Studiens empiri presenterar bankernas uppfattning av att kriminella hela tiden hittar nya lösningar och att arbetet mot penningtvätt möjligtvis aldrig blir färdigt. Finansinspektionen instämmer. Vaksamhet för att identifiera nya risker och anpassa processer efter dessa är enligt Finansinspektören två förslag på hur banker bör tackla denna problematik och minska riskerna för att bli utnyttjade för penningtvätt. Juntunen och Teittinen (2022) drar på liknande sätt slutsatsen att bankerna kontinuerligt behöver utveckla sina operativa arbetssätt och modeller för att hänga med i den snabbt föränderliga världen. Studien presenterar åsikten att det finns en utmaning för bankerna att implementera välfungerade uppdaterade rutiner som knyter samman resterande

penningtvättsföreskrifter för att få en fungerande helhet i arbetet mot penningtvätt.

Penningtvätt är otvivelaktigt ett komplext problem. Ett flertal respondenter poängterar att penningtvätt inte är något som en enskild bank eller annan organisation kan bekämpa på egen hand. Istället måste ett brett välfungerande samarbete både nationellt och internationellt vidareutvecklas för att bekämpa penningtvätt. På liknande sätt förklarar Naheem (2020) hur penningtvätt behöver kontrolleras mindre och istället grundas i ett välfungerande samarbete. Finansinspektören pekar på att lösningen för gränsöverskridande kunder är ett mer gediget informationsutbyte och utökat samarbete mellan länder.

Bankernas samarbete i form av företaget Invidem kan därför möjligtvis bli en nyckel i lösningen mot att stoppa kriminellas sätt att gå under radarn och utnyttja olika banker i penningtvättsprocessen. Att dela kundinformation mellan banker skulle innebära att kriminella inte har möjlighet att gå från bank till bank på samma sätt som man tidigare kunnat göra och att alla banker skulle besitta samma information om så kallade "lemons". Således skulle en bank redan vid initial kontakt med ny kund identifiera om kunden tidigare tvättat pengar. Men precis som Castor och Rosenqvist (2021) poängterar kan det blir svårt att dela kundinformation på grund av den sekretess som finns inom banksektorn. George Åkerlöfs (1970) påstående om att lemons problematiken kan minskas med statligt ingripande kan direkt kopplas till Castor och Rosenqvist (2021) samt experten på Handelsbankens tankar om att sekretessen idag är alltför sträng. Således hade möjligtvis ett statligt ingripande, som resulterar i en möjlighet för banker att dela information, kunnat bidra till en bättre och snabbare identifiering av "lemons". I intervjuerna framgår det att Invidem är fortsatt i ett tidigt stadie. Statligt ingripande i samspel med vidare utveckling av Invidem kan komma att minska problematiken kring den asymmetriska informationen mellan bank och kund.

Castor och Rosenqvist (2021) presenterar i sin uppsats att Finanspolisens återkoppling är otillräcklig vilket i sin tur kan leda till en falsk bedömning av bankernas faktiska arbete mot penningtvätt. Studien har på liknande sätt identifierat samma utmaning: Finanspolisen återkopplar inte gällande misstankerapporter på ett välfungerande sätt. Bankerna kan således rapportera otaliga mängder misstankerapporter utan att ha någon som helst aning om kvaliteten på dessa. Finansinspektören upplever inte överdriven rapportering som ett problem och motsätter sig således Takats (2007) teori Crying wolf. Den statistik som hade behövts för att fastställa om bankernas rapportering är effektiv är som tidigare nämnt sekretessbelagd.

Därmed kan studien inte fastslå huruvida bankerna överrapporterar. Däremot kan inte ens bankerna fastslå effektiviteten i sina misstankerapporter såsom situationen ser ut idag. Detta kan således vara en anledning till att flera banker stoltserar med antal misstankerapporter i sina årsredovisningar och eventuellt felbedömer deras faktiska arbete. För att bankerna ska kunna identifiera avvikande beteenden på ett korrekt sätt behöver Finanspolisen förbättra sin återkoppling till bankerna. Detta skulle isåfall bidra till att undvika överrapportering och utspädning av information samt minska de operativa kostnaderna som kan uppkomma i samband med överdriven rapportering.

Den eventuella problematiken med utspädda misstankerapporter kan också vara en direkt konsekvens av bankers och myndigheters olika incitament. Trots att bankerna genom överrapportering ådrar sig stora operativa kostnader i att rapportera oskäligen mängder misstankerapporter kan kostnaden att inte rapportera ett faktiskt fall av penningtvätt möjligtvis vara ännu högre.

5.2 Slutsats

På grund av delvis bristande empiri kan inte alla studiens slutsatser dras från uttalanden från samtliga banker. Däremot kan studien presentera följande tillförlitliga slutsatser utifrån respektive frågeställning på grund av överensstämmelse mellan de olika parterna.

Hur arbetar Sveriges största banker mot penningtvätt?

Bankerna arbetar mot penningtvätt utifrån Finansinspektionens penningtvättsföreskrifter. Regelverket som ligger till grund för arbetet är riskbaserat vilket möjliggör att banker kan allokera resurser dit de behövs som mest. Detta kan vara fördelaktigt i det kostsamma arbetet med att bekämpa penningtvätt. Studien presenterar att ingen penningtvättsföreskrift är mindre viktig än någon annan, men däremot kan studien utifrån resultatet konstatera att välfungerande rutiner som uppdateras kontinuerligt binder samman resterande penningtvättsföreskrifter. Således konstaterar studien att denna penningtvättsföreskrift är en fundamental del i arbetet mot penningtvätt. Vikten av samarbete är en annan väsentlig aspekt i arbetet mot penningtvätt som studien framhäver. Både samarbeten inom Sverige mellan banker och med myndigheter men även inom EU över gränser har en central roll i hur arbetet mot penningtvätt kan komma att vidare förbättras framöver.

Vilka incitament har Sveriges största banker för att bekämpa penningtvätt?

Sveriges största banker har ett flertal incitament för att bekämpa penningtvätt. Ett framträdande incitament är sanktioner. Bankerna har en rädsla för att bestraffas med finansiella sanktioner, vilket konstateras vara en stor faktor till att bankerna arbetar aktivt mot penningtvätt. Vidare kan ett välfungerande arbete mot penningtvätt ses som en konkurrenskraft. Studien kan konstatera att Sveriges största banker har de finansiella medel som krävs för att bekämpa penningtvätt. I och med detta kan ett välfungerande arbete mot penningtvätt ses som en konkurrensfördel. Det sista incitamentet som studien kan presentera är bankernas vilja att bidra till samhällsnytta. Penningtvätt har stora konsekvenser för samhället och vår ekonomi och bankerna kan i och med sitt viktiga arbete bidra till att minska penningtvätt och i sin tur även dessa konsekvenser.

Vad finns det för utmaningar för Sveriges största banker i arbetet mot penningtvätt?

Studien konstaterar att en stor utmaning för Sveriges största banker är att penningtvätt är en gränsöverskridande problematik. En ytterligare utmaning för de fem storbankerna är att få ihop helheten av arbetet mot penningtvätt. Detta kan direkt kopplas till implementeringen av penningtvättsföreskriften *Rutiner*. Vidare hittar kriminella ständigt nya sätt att tvätta pengar vilket studien identifierar som en stor utmaning för bankerna. Således behöver de rutiner som implementeras även uppdateras regelbundet. Slutligen presenterar studien att en stor utmaning för bankerna i sitt arbete mot penningtvätt är Finanspolisens näst intill obefintliga återkoppling av kvaliteten och resultatet av inskickade misstankerapporterna.

Som framkommer av studien lägger Sveriges största banker stora resurser på att förhindra kriminella från att tvätta pengar. Trots detta porträtteras fortsatt storbankernas skandaler i media. I empirin presenterades Swedbanks VD Jens Henrikssons åsikt att penningtvättproblematiken är ett ständigt arbete som bankerna aldrig blir klara med. Utifrån att problematiken kvarstår trots bankernas påtagliga arbete kan studien inte göra annat än att hålla med: *Arbetet mot penningtvätt är en evig kamp.*

5.3 Förslag på framtida forskning

Efter genomförd studie uppkom ett flertal idéer på vidare forskning inom området. En stor problematik som uppmärksammats flertalet gånger under studiens utförande är hur gränsöverskridandet påverkar bankernas arbete mot penningtvätt. Bland annat till följd av de

penningtvättsskandaler i Baltikum som påverkat flera av de svenska storbankerna. En studie som undersöker och problematiserar gränsöverskridande penningtvätt vidare hade således varit givande. En annan intressant aspekt att vidare undersöka är hur arbetet kring penningtvätt skiljer sig åt mellan Sveriges största och några av de mindre bankerna i Sverige. Småbankernas arbete är något som denna studie inte berör men som även har en viktig roll i samhället och i arbetet mot penningtvätt. Studiens empiri presenterade att arbetet mot penningtvätt är resurskrävande vilket möjligtvis försvårar småbankernas arbete. Slutligen hade det varit intressant att jämföra Sverige och ett annat lands arbete mot penningtvätt. En sådan studie skulle bidra till att identifiera styrkor och svagheter i de två ländernas arbete mot penningtvätt samt en möjlighet att dra lärdom från andra nationer.

Referenslista

Antonsen Nordvik, E., Reitan, K. (2020). *Anti-hvitvasking i norske sparebanker*. (Masteruppsats). (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. NTNU Handelshøyskolen)

Braun, V., Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. (Qualitative Research in Psychology, upplaga 3 s.77-78, 100-101)

Bryman, A., Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. (Liber, upplaga 3 s.167, 238-240, 476-478, 665, 673)

Cambridge Dictionary. (u.å). *Cry Wolf*. (Cambridge Dictionary)
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cry-wolf> [Hämtad 2022-04-06]

Castor, R., Rosenqvist, A. (2021). *Anti-Money Laundering - Förhindra eller undvika?* (Magisteruppsats) (Linnéuniversitetet)

Danske Bank. (2022a). *Financial Crime Policy*. (Danske Bank)

Danske Bank. (2022b). *Sustainability Report 2021*. (Danske Bank)

European Commission. (u.å). *Anti-money laundering and countering the financing of terrorism*. (European Commission). [Hämtad 2022-05-02]

European Commission. (2021). *Anti-money laundering and countering the financing of terrorism legislative package*. (European Commission). [Hämtad 2022-05-02]

FATF. (2020). *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Sweden, 1st Regular Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating*. (Paris, Frankrike: FATF)

FATF. (2021). *Consolidated Processes and Procedures for Mutual Evaluations and Follow-up "Universal Procedures"*. (Paris, Frankrike: FATF)

FATF. (2022). *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*. (Paris, Frankrike: FATF)

Finansinspektionen. (2013). *En bättre riskhantering*. (Stockholm: Finansinspektionen)
<https://www.fi.se/contentassets/f42978f4afcd46f7964b9608bc09c73b/penningtvatt2013ny2.pdf>

Finansinspektionen. (2015). *Handelsbanken får anmärkning och straffavgift*. (Finansinspektionen) (a)
<https://www.fi.se/sv/publicerat/sanktioner/finansiella-foretag/2015/handelsbanken-far-anmarkning-och-straffavgift/> [Hämtad 2022-04-11]

Finansinspektionen. (2015). *Nordea får varning och straffavgift*. (Finansinspektionen) (b)
<https://www.fi.se/sv/publicerat/sanktioner/finansiella-foretag/2015/nordea-far-varning-och-straffavgift/> [Hämtad 2022-04-11]

Finansinspektionen. (2019). *FI:s arbete mot penningtvätt och finansiering av terrorism*. (Finansinspektionen)
<https://www.fi.se/contentassets/5a89ed7d9d1a4776b455c64d7d43b460/fis-arbete-mot-penningtvatt-fin-terrorism.pdf>

Finansinspektionen. (2020). *FATF och andra aktörer*. (Finansinspektionen) (a)
<https://www.fi.se/sv/marknad/penningtvatt/fatf-och-andra-aktorer/> [Hämtad 2022-04-04]

Finansinspektionen. (2020). *SEB får sanktionsavgift för brister i arbetet med att motverka penningtvätt i Baltikum*. [pressmeddelande], 25 juni. (Finansinspektionen) (b)
<https://www.fi.se/sv/publicerat/pressmeddelanden/2020/seb-far-sanktionsavgift-for-brister-i-arbetet-med-att-motverka-penningtvatt-i-baltikum/>

Finansinspektionen. (2020). *Swedbank får sanktionsavgift för allvarliga brister i arbetet att motverka penningtvätt*. [pressmeddelande], 19 mars. (Finansinspektionen) (c)
<https://www.fi.se/sv/publicerat/pressmeddelanden/2020/swedbank-far-sanktionsavgift-for-allvarliga-brister-i-arbetet-att-motverka-penningtvatt/>

Finansinspektionen. (2021). *Danske Bank får föreläggande att göra rättelse*. (Finansinspektionen)
<https://www.fi.se/sv/publicerat/sanktioner/finansiella-foretag/2021/danske-bank-far-forelaggande-att-gora-rattelse/> [Hämtad 2022-05-01]

Finansinspektionen. (2022). *Kundkännedom*. (Stockholm: Finansinspektionen) (a)
<https://www.fi.se/penningtvatt-kundkannedom#fk> [Hämtad 2022-04-07]

Finansinspektionen. (2022). *Penningtvätt*. (Stockholm: Finansinspektionen) (b)
<https://www.fi.se/sv/bank/penningtvatt/> [Hämtad 2022-04-06].

Finansinspektionen. (2022). *Rapport till FIPO*. (Stockholm: Finansinspektionen) (c)
<https://www.fi.se/penningtvatt-rapport-till-fipo#fk> [Hämtad 2022-04-07]

Finansinspektionen. (2022). *Riskbedömning*. (Stockholm: Finansinspektionen) (d)
<https://www.fi.se/penningtvatt-riskbedomning#fk> [Hämtad 2022-04-07]

Finansinspektionen. (2022). *Riskklassificering*. (Stockholm: Finansinspektionen) (e)
<https://www.fi.se/penningtvatt-riskklassificering#fk> [Hämtad 2022-04-07]

Finansinspektionen. (2022). *Rutiner*. (Stockholm: Finansinspektionen) (f)
<https://www.fi.se/penningtvatt-rutiner#fk> [Hämtad 2022-04-07]

- Finansinspektionen. (2022). *Utbildning*. (Stockholm: Finansinspektionen) (g)
<https://www.fi.se/penningtvatt-utbildning#fk> [Hämtad 2022-04-07]
- Finansinspektionen. (2022). *Övervakning*. (Stockholm: Finansinspektionen) (h)
<https://www.fi.se/penningtvatt-overvakning#fk> [Hämtad 2022-04-07]
- Finanspolisen. (2021). *Finanspolisens årsrapport 2020*. (Stockholm: Polismyndigheten)
- Finanspolisen. (2022). *Finanspolisens årsrapport 2021*. (Stockholm: Polismyndigheten)
- Forsman, M. (2020). *30 år av penningtvätts bekämpning i Sverige och internationellt*. (Riksbank)
- Globala målen. (2021). *16 Fredliga och inkluderande samhällen*. (Globala målen)
<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-16-fredliga-och-inkluderande-samhallen/> [Hämtad 2022-04-11]
- Handelsbanken. (u.å.). *Åtgärder mot penningtvätt*. (Handelsbanken)
<https://www.handelsbanken.se/sv/privat/penningtvatt> [Hämtad 2022-05-04]
- Handelsbanken. (2018). *Policy för Handelsbanken koncernen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism samt iakttagande av internationella sanktioner*. (Handelsbanken)
- Handelsbanken. (2022). *Årsredovisning 2021*. (Handelsbanken)
- Invidem. (u.å.). *About Invidem*. (Invidem)
<https://invidem.com/index.php/about-invidem/> [Hämtad 2022-04-11]
- Jensen, M.C., Meckling, W.H. (1976). *Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure*. (Journal of Financial Economics Volym 3, upplaga 4 s.305-360)
- Juntunen, J., Teittinen, H. (2022). *Accountability in anti money laundering - findings from the banking sector in Finland*. (Journal of Money Laundering Control)
- Justesen, L., Mik-Meyer, N., Andersson, S. (2011). *Kvalitativa metoder: Från vetenskapsteori till praktik*. (1. uppl. ed.). s.12-13, 33-35, 37-38
- Löfgren, K.G., Persson, T., Weibull, J. (2001). *Marknader med asymmetrisk information*. (Ekonomisk debatt årg. 29 nr. 28 s. 527-534)
- Naheem, M.A. (2020). *The agency dilemma in anti-money laundering regulation*. (Journal of Money Laundering Control, Vol. 23)

Nordea. (u.å). *Övervakning av kunder och transaktioner*. (Nordea)
<https://www.nordea.com/sv/om-oss/nordea-som-samhallsaktor/overvakning-av-kunder-och-transaktioner> [Hämtad 2022-06-01]

Nordea. (2021). *Så arbetar Nordea för att motverka penningtvätt*. (Nordea)
<https://www.nordea.com/sv/nyhet/sa-arbetar-nordea-for-att-motverka-penningtvatt> [Hämtad 2022-06-01]

Nordea. (2022). *Årsredovisning 2021*. (Nordea)

Patel, R., Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (Studentlitteratur upplaga 4 s.23-25, 68-69, 81-83).

Polisen. (2019). *Penningtvätt - Polisens arbete*. (Polisen)
<https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/penningtvatt/> [Hämtad 2022-04-08]

Polismyndigheten. (2019). *Nationell riskbedömning av penningtvätt och finansiering av terrorism i Sverige 2019*. (Stockholm: Polismyndigheten)

Polismyndigheten. (2021). *Nationell riskbedömning av penningtvätt och finansiering av terrorism 2020/2021*. (Stockholm, Sverige: Polismyndigheten)

Regeringen. (2021). *Bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism*. (Regeringen)
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/bekampning-av-penningtvatt-och-finansiering-av-terrorism/> [Hämtad 2022-04-11]

SEB. (u.å.). *Åtgärder mot penningtvätt*. (SEB)
<https://sebgroupp.com/sv/om-seb/var-roll-i-samhallet/vart-brottsforebyggande-arbete/atgarder-mot-penningtvatt> [Hämtad 2022-05-04]

SEB. (2016). *Årsöversikt 2015*. (SEB)
[https://webapp.sebgroupp.com/mb/mblib.nsf/alldocsbyunid/5F883F39B69A50E2C125869D0034DC63/\\$FILE/arsoversikt_2015.pdf](https://webapp.sebgroupp.com/mb/mblib.nsf/alldocsbyunid/5F883F39B69A50E2C125869D0034DC63/$FILE/arsoversikt_2015.pdf) [Hämtad 2022-05-03]

SEB. (2022). *Årsredovisning 2021*. (SEB)

SFS 2014:307. 1 § *Lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2014-307-om-straff-for-penningtvattsbrott_sfs-2014-307 [Hämtad 2022-04-08]

SFS 2017:630. 1. kap 1 § *Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2017-630-om-atgarder-mot-penningtvatt-och_sfs-2017-630 [Hämtad 2022-04-08]

Swedbank. (2016). *Årsredovisning 2015*. (Swedbank)

Swedbank. (2022). *Detta är Swedbank*. (Swedbank) (a)

<https://online.swedbank.se/ConditionsEarchive/download?bankid=1111&id=WEBDOC-PPE1341794>

Swedbank. (2022). *Års- och hållbarhetsredovisning 2021*. (Swedbank) (b)

Takats, E. (2007). *A Theory of "Crying Wolf: The Economics of Money Laundering Enforcement*. (International Monetary Fund)

Åkerlof, G. (1970). *The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism*. (The Quarterly Journal of Economics, 84(3), s. 488-500.)

Åkerlof, G. (2002). *Behavioral Macroeconomics and Macroeconomic Behavior*. (The American Economic Review 92.3: s. 411-433.)

Bilaga 1

Intervjufrågor banker

Inledning:

- Berätta lite kort om din roll i organisationen och ditt arbete

Styrkor i bankens arbete mot penningtvätt:

- Hur jobbar eran organisation mot penningtvätt när det kommer till finansinspektionens olika penningtvättsföreskrifter:
 - Riskbedömning
 - Rutiner
 - Utbildning
 - Kundkännedom
 - Riskklassificering
 - Övervakning
 - Rapportering till Finanspolisen
- Är några av dessa processer särskilt utmanande?
- Bidrar SAMLIT till att förbättra ert arbete mot penningtvätt? Motivera gärna.
- Bidrar Invidem till att förbättra ert arbete mot penningtvätt? Motivera gärna.
- Har eran bank tillräckliga incitament för att bekämpa penningtvätt tycker du?

Förbättringsområden i bankens arbete mot penningtvätt:

- Vilken är den största utmaningen för er som bank i arbetet mot penningtvätt?
- Vad finns det för förbättringsåtgärder i er egen verksamhet för att minska penningtvätt i samhället?

Regelverk och utomstående organisationer:

- Känner ni att regelverket ni som bank har att förhålla er till är tydligt och väl fungerande? FATF, svensk lagstiftning osv.
- Saknas något i FATFs regelverk och/eller svensk lagstiftning enligt er?
- Upplever ni att ni får vägledning och/eller hjälp av Finansinspektionen?
- Känner ni att ni får återkoppling från Finanspolisen på ett tillfredsställande sätt?
- Slutligen, finns det något du vill tillägga som intervjun inte täckt in?

Bilaga 2

Intervjufrågor Finansinspektionen

Inledning:

- Berätta lite kort om din roll i organisationen och ditt arbete

Styrkor i bankernas arbete mot penningtvätt:

- Tycker du att storbankerna gör ett generellt bra jobb idag?
- Vad ser du för styrkor i Sveriges största bankernas arbete mot penningtvätt?
- Har direktiv och samarbeten som FATF, SAMLIT och Invidem bidragit till dessa styrkor tror du? Känns dom effektiva?
- Arbetar storbankerna på ett välfungerande sätt med era penningtvättsföreskrifter enligt dig?
- Skulle du säga att bankerna har problem med implementeringen av någon specifik av era penningtvättsföreskrifter?
- Skulle du anse att banker har tillräckliga incitament för att utföra penningtvättsarbete?
- Tror du implementeringen av penningtvättsarbetet i 2030-målet bidrar till att bankerna jobbar mer med detta?

Svagheter i bankernas arbete mot penningtvätt:

- Vad ser du för svagheter i Sveriges största bankers arbete mot penningtvätt?
- Kan du komma på någon konkret förändring i bankernas arbete som hade minskat och/eller eliminerat dessa svagheter?

Regelverk och myndigheter:

- Anser du att regelverket bankerna har att förhålla sig till är tydligt? FATF, Penningtvättslagen, EU direktiv etc.
- Saknas något i nuvarande regelverk enligt dig?
- Kan du komma på någon förändring som Finansinspektionen hade kunnat göra för att hjälpa bankerna i sitt arbete?
- Samarbetar ni med Finanspolisen?
- När ni påbörjar en undersökning, är det på grund av misstanke eller löpande tillsyn?
- Skulle du påstå att det finns en risk att banker överrapporterar misstankerapporter i syfte att undvika eventuella sanktionsavgifter?
- Tar Sveriges största banker in Finansinspektionens rekommendationer och efterföljer dessa?
- Vad borde Sveriges nästa steg vara för att ytterligare minska penningtvättandet i samhället?